

Oktober 2002, 11. årg, nr. 3

NATUR vejleder

Bæredygtighed

NATURLIGVIS

Biologi - Geografi - Natur & Teknik

Gundlach har et stort udvalg af undervisningsmateriel til konkurrencevigtige priser og mange års erfaring med rådgivning om og sammensætning af skoleudrustningsdyr.

Vi har derfor den nødvendige faglige baggrund for at kunne hjælpe med at udarbejde et forslag til sammensætningen af biologisk undervisningsmateriel til din skole. Det gælder, hvorvidt der skal opbygges fra bunden af - eller når der skal suppleres.

Vort omfattende gennemførte forslag kan ofte være med til at give idéer og inspiration. Dit er det dog at læse om tingene og se billeder. Et bestemt indtryk får man dog oftest ved selv at se materialerne og få dem i hånden. Derfor står vor udstilling i Hørlev klar til at modtage dig, når du gerne selv vil se de mange forskellige undervisningsmateriale. Eller et besøg af vor mobile skoleudstilling kan give dig de valgmuligheder, som du har brug for, når du skal opstil

de pædagogiske fordelaktigheder indenfor et begrænset budget. Her kan du bl. a. se rørmere på mikroskopet, størrelsesforstørrelser, laboratorieudstyr og skoleudrustningsmateriale til land- og vildmarksarbejde. En del af udstyret er særligt udviklet sammen med danske lærere og professorer af Gundlach.

Vort meget store program indeholder mikroskopet og størrelsesforstørrelser - eventuelt med tilbehøret videncur-dstyr - dækker hele spændet fra de avancerede modeller til forskning til de mere enkelt opbyggede, der er specielt egnede til undervisning. Vi viser dig også gerne et bredt udsnit af resten af dette program, således at du kan få lejlighed til at vurdere, hvilke modeller, med eller uden videncur-dstyr, der passer bedst til resten af dine behov. Vi har dem naturligvis til den rigtige pris!

Gundlach har gennem årene levet brugt rigtig biologisk undervisningsmateriel til folkeskole, gymnasier og høje læreanstalter samt til rullende og stationære naturcentre. Derudover har vi fornyet bl. a. Nordboanstatet, Eksperimentarium og Danmarks Akvarium med avanceret udstyr.

Ring til os og se selv vort store katalog og/eller skal et besøg. Det kan blive dit første skridt på vejen til en ny - eller en fornyet - udstilling af biologisk undervisningsmateriel.

GUNDLACH A/S
TLF. 86 94 13 88

Lillebølvej 8, Postboks 71, DK-8800 Hørlev.

Torben Bageskov er formand for Naturvejlederforeningen i Danmark og naturvejleder på Palsgård Statsskovdistrikt.

Lejder

I uge 37 skulle et par hundrede naturvejledere og rangers fra det meste af verden efter planen være samlet til konference i Helsingør for at diskutere og udvikle naturformidlingens muligheder for at fremme en bæredygtig udvikling. Målet med konferencen var at udarbejde en naturvejledningens "10 bud" samt en håndbog i naturvejledning. Desværre måtte konferencen aflyses fordi der var for få tilmeldte.

Mange naturvejledere i de regionale netværk havde planlagt særlige aktiviteter i tilknytning til konferencen. Andre naturvejledere har været involveret i planlægningen af konferencens workshops og ekskursioner. Det har været en spændende proces – bl.a. fordi mange naturvejledere ofte finder, det er svært at få integreret bæredygtighedsaspektet i den daglige naturvejledning. For nogle naturvejledere har opgaven nærmest fået traumatiske konsekvenser, fordi der hersker en opfattelse af, at ens naturvejledning kun kan godkendes, hvis den er konkret handlingsanvisende – altså viser praktiske eksempler på, hvordan publikum kan gå hjem og leve mere bæredygtigt.

Det er selvfølgelig fint, hvis ens formidling er konkret handlingsanvisende. Men er det så ensbetydende med, at vi ikke kan bruge naturvejledning, der ikke er handlingsanvisende, til noget? Langtfra – heldigvis!

Hvis man ikke har haft mulighed for naturoplevelser og friluftsliv er der formentlig ikke særlig stor sandsynlighed for, at man føler, at naturen og miljøet er værd at bevare. Naturvejledning, der medfører, at man får førstehåndserfaringer med natur, er derfor en forudsætning for, at man opfatter naturen som noget værdifuldt og bevaringsværdigt, hvilket igen er en nødvendig forudsætning for, at man aktivt vælger en mere bæredygtig livsstil.

Der er derfor ingen grund til at fortvivle, hvis man er naturvejleder uden mulighed for at gå de grønne guider i bedene med konkrete handlingsanvisninger. Vores traditionelle virke med at give publikum naturoplevelser, naturglæde og naturforståelse er af samme uvurderlige betydning, som da daværende miljøminister Christian Christensen i slutningen af 1980-erne fastslog, at naturvejlederne var spydspidser i den danske miljøpolitik.

I dette nummer af NATURvejleder er der sat focus på naturvejledningsaktiviteter, der på hver sin facon inddrager bæredygtighedsaspektet. Læs dem og bliv inspireret til at udvikle din egen praksis, men husk, at der er behov for både at "tegne og fortælle" i naturen og agere "grøn guide" blandt befolkningen i den store buket af aktiviteter, de danske naturvejledere tilbyder.

NATURvejleder 11. årg., nr. 3, oktober 2002

Formandens leder	3
Formidling af Bæredygtig udvikling	5
Blod og bæredygtighed	6
Søndersøgelser	8
Oversvømmelsen	9
Adopter et vandløb	10
Kan man smage et budskab ?	11
Bæredygtige flyveøvelser	13
Bare du ikke saver den gren over, jeg sidder på !	15
Bæredygtighed i Zoologisk Have	18
Bog anmeldelse: »Kronhjorten«	21
»Ud med børnene - der er plads nok«	22
Naturvejlederuddannelsen 2003/2004	23
Cooperativa Limosa – et italiensk naturformidlingsprojekt	24
Åbent brev til undervisningsminister Ulla Tørnæs	26
Svar fra Ulla Tørnæs	27
Samarbejde med kollegaer i Schleswig-Holstein	28
Nyt fra Fællessekretariatet	30
Udviklingskonference om naturvejledning for folkeskolen	32
Naturvejlederforeningen i Danmark	33
Naturvejlederforeningen 10 år	34
Landet derude - indberetninger fra lokalområderne	35
»Naturvejlederne til evig taknemlighed«	44

NATURvejleder udgives af
NATURVEJLEDERFORENINGEN I DANMARK
v/ Torben Bøgeskov,
Naturcenter Koutrupgård,
Koutrupvej 17, Hammer, 7160 Tørring
E-post: tob@sns.dk

Naturvejlederforeningen på Internettet:
www.natur-vejleder.dk
E-post: ugler@natur-vejleder.dk

Redaktionens postadresse er:
Lars Stubkjær Nielsen,
Københavns Statskovdistrikt,
Fægdyden 1, 3500 Værløse

Redaktionens e-mail-adresse er:
nvf.redaktion.nvn@skolekom.dk

Redaktion:
Stella Blichfeldt; stb@sns.dk
Anne Johannisson; ajo@sns.dk
Ulla Didriksen; ud@zoo.dk
Dorrit Hansen; dorrit.hansen@skolekom.dk
Kari Hald; kh@strandegaard.dk
Finn Lillethorup Hansen; flh@vejle.dk
Dorte Nielsen; kalvebod@uuf.kk.dk
Lars Stubkjær Nielsen (ansvarshavende);
lsn@sns.dk - Tlf. 44 35 00 35, Fax. 44 35 00 36

NATURvejleder udkommer:
Februar (med deadline: 1/1)
Maj (med deadline: 1/4)
September (med deadline: 1/8)
December (med deadline: 1/11)

Artikler til optagelse i bladet:
Artikler modtages som e-post, på diskette eller på bladets konference på SkoleKom.
Se skrivevejledning på foreningens hjemmeside

Copyright:
Gengivelser fra bladet er tilladt med kildeangivelse

NATURvejleder er Svanemærket
Oplag: 850 ex. på Cyclus-genbrugspapir
Tryk: Kolding Trykcenter

Kommende temaer:
Dec: Engelsksproget udgave med udvalgte artikler fra tidl. temanr.
Feb: Kulturmiljø / Friluftsliv
Maj: Himmel og Hav

Temaredaetører for dette nummer:
Anne Johannisson og Stella Blichfeldt

Forside:
Menneskeskabt ørken i Bolivia

ISSN 1601-8214

Formidling til fremme af Bæredygtig udvikling

Temaet i dette nr. af NATURvejleder er udsprunget af Verdenskonferencen for Rangers: "Nature interpretation as a tool in promoting sustainable development", som skulle være afholdt her i Danmark i september dette år. Konferencen blev imidlertid aflyst. For at det arbejde som var blevet lavet, ikke skulle gå til spilde, har redaktionen opfordret Workshoplederne til at beskrive hvilke aktiviteter, de ville have præsenteret for resten af verden. Aktiviteter som kan medvirke til at skubbe i retning af en mere bæredygtig livsholdning. De bidrag NATURvejleder har modtaget er en blanding af eksempler hentet fra dagligdagen med skoleklassen og artikler skrevet ud fra den ekskursion som skulle være afholdt på konferencen. Fælles for bidragene er at de umiddelbart kan afprøves af kolleger i hele landet. Bredden i formidlingen af emner indenfor bæredygtig udvikling kan dette nr. ikke præstere, men vand, skov, vildt og uddannelse bliver vendt engang i luften. Alle er velkomne til at præsentere andre muligheder for formidling af emnet bæredygtig udvikling i senere numre af NATURvejleder. Send artiklen til lsn@sns.dk.

Stella og Anne

Bagside Quiz

Et eller andet sted i landet er denne skulptur opstillet, men hvor? - og hvem er kunstneren?

Redaktionen har fået tilsendt billedet, med den oplysning at værket skulle hedde:

»Naturvejlederne til evig taknemlighed«

Redaktionen vil præmiere den mest præcise løsning på quizzen.

Redaktøren

Foto: Peter Lassen

Klokken er lidt over 10 en tirsdag formiddag i oktober. En 5. klasse fra en skole i København går i en lang hale efter naturvejlederen ind i den smukke efterårsskov i Dyrehaven. Der er ingen af børnene, der har øje for den blå højloftede efterårshimmel, eller det væltede gamle bøgetræ der ligger som klatrestativ. Deres sind er fyldt med tanker om den forestående begivenhed. De skal se hvordan en nyskudt hjort gøres klar til vildthandleren. Det er det samme som i jægerterminologi kaldes en opbrækning. Spørgsmålene vælger ud ad munden på dem: Er hjorten død? Hvem har skudt den? Blev den skudt med maskingevær? Må vi også skyde en hjort? Deres viden om det de skal se er meget lille og langt fra den verden, de normalt færdes i. Det har skabt nogle spøjse forventninger til begivenheden. Derfor vil ingen øre høre, hvis man begynder at fortælle om træarter, naturforvaltning, skovbrug osv. Den lille kilometer hen til hjorten er lang nok.

Af **Jes Aagaard**
Naturvejleder på
Jægersborg Statskovdistrikt
Skov- og Naturstyrelsen

Det handler om liv og død

Det dyr vi skal brække, er blevet skudt af skytten i løbet af morgenen og lagt i en lysning et stykke væk fra offentlige stier. Der er mange måder at nærme sig hjorten på. De fleste drenge kommer løbende hen til den og er vældig fokuserede på drabet: hvor er den skudt osv. Hvis der er synligt blod virker det ophidsende. Andre nærmer sig mere forsigtigt og

skal hele tiden kæmpe med deres forventninger om, at det er ubehageligt og ulækkert.

Der skal etableres et positivt forhold til den døde hjort. Derfor beder jeg ofte tilhørerne om at røre ved dyret. De kan konstatere, at den har en blød og dejlig pels, at den stadig er varm og at den har de smukkeste, grønne øjne. Dette første møde forstærker ofte børns moralske opfattelse af et jagtdrab, som værende dybt uretfærdig – hvorfor skulle netop den hjort dø? Børn i alderen fra 7 til 14 år er i fuld gang med at finde deres egne værdinormer og moralbegreber. Verden bliver her i første omgang meget sort og hvid og børnene er ofte meget moraliserende.

Den døde hjort bliver nu til en diskussion om det nødvendige drab. De får forklaret at antallet af hjorte fastholdes på ca. 2000 stk. for at opretholde et ønsket landskabsbillede. De store elever laver gerne et hurtigt regnestykke over populationstilvæksten, som i løbet af 3-4 år bliver 3-doblet, hvis ikke der fjernes hjorte. Desuden dør dyrene ikke forgæves, idet de sælges som menneskespise. De indgår hermed i naturens fødekæder. Snakken handler også om hvordan hjorten er død. Er det sket på en forsvarlig måde? Der er to væsentlig pointer i denne diskussion: 1. Som en del af naturens kredsløb kan man ikke undgå at organismer dør – vi spiser hinanden. 2. Når det er mennesker, der slår dyr ihjel, så

skal det ske på en ordentlig måde, uanset om der er tale om jagt eller landbrug.

Blod og bæredygtighed

Selve opbrækningen sker på en meget udramatisk og rolig facon. En opbrækning taler til de mange sanser, især når maven bliver blottet og tarmduften breder sig, eller når bækkenet ”brækkes” med et smæld. Alle får mulighed for at føle på tunge, luftrør, hjerte og lever, hvilket kan være en grænseoverskridende handling for mange. Når der skal føles på organer, er det altid en god ide, at henvende sig til de elever man fornemmer er positive og toneangivende for de øvrige. Midt i denne sansemættede atmosfære, gerne når jeg lige har tømt hjorten for blod, tager vi en snak om hjorten som menneskemad, herunder vores behov for kød i kosten og dyreetik i dansk landbrug. Jeg skridter et felt på 2 x 2 meter af og inviterer indenfor hos en industrigrisefarm. Vejer tilskuerne gennemsnitlig under 20 kg. kan der være 20 ”grise” i feltet. Hvis de vejer mellem 40 og 50 kg. kan der være ca. 10 menneskegrise i feltet. Det munder ud i en snak om, hvilke forhold landbrugsdyr lever under, og at der findes alternativer. Det er os som forbrugere, der er med til at bestemme, hvilke betingelser landbrugsdyr skal leve under. Det landbrug der er knyttet til skovdistriktet drives økologisk.

”Du bliver hvad du spiser”

Lad os så tage et kik ned i den lokale køledisk hos Netto og se, hvad der er udgangspunktet for dannelsen af vores krop og sjæl. De mange festlige og omstændeligt indpakkede madvarer af uigennemskuelig herkomst, gerne halvfabrikata eller færdigret, vidner om en fortravlet hverdag uden forbindelse med naturen. Landbrug er blevet industri, hvor produktionsformer optimeres af stressede landmænd, og produkter købes af stressede kunder fra byen. Vores madkultur mangler som så meget andet bæredygtighed, men heldigvis findes der brugbare alternativer. Jeg tror vi er kommet et langt stykke med bæredygtigt livsstil, hvis mennesker begynder at overveje, hvad de putter i munden.

Opbrækninger og forløb

Når en lærer eller en institution ringer og ønsker en opbrækning, bliver de spurgt om i hvilken sammenhæng, det skal forgå. Vi forsøger at tilpasse oplæg, så de har sammenhæng med den undervisning, der finder sted i skolen. Vi er i gang med at udarbejde et skriftligt materiale, som kan bruges til for- og efterbearbejdning. Det vil blive tilgængeligt på vores hjemmeside. Jeg har i det nedenstående skema forsøgt at give et lille overblik over de sammenhænge en opbrækning kan indgå i. Vi samarbejder ligeledes med en filmproducent, som skal lave en 20 min. Video omkring et opbrækningsforløb. Denne video kan bruges af skoler, der skal se en opbrækning.

Jo ældre børnene er, desto flere aspekter kan en opbrækning inddrage

Målgruppe	Tema	Budskab
Børnehaver og indskoling	Hvordan ser jeg ud indvendig	Få sat kød og blod på de menneskelige organer. Der trækkes hele tiden paralleller fra hjorten til mennesket.
	Hvor kommer maden fra	Det kød vi spiser har engang været levende dyr.
Mellemtrinnet	Hjorte som naturplejere	Antallet af hjortevildtet besluttet som led i Dyrehavens naturforvaltning
	Liv og død – etik i landbrug	Hvordan vil vi gerne have at landbruget behandler produktionsdyrene
Overbygning og gymnasier	Fysiologi og anatomi	Gennemgang af anatomi og fordøjelsesfysiologi
	Tilpasning til levested	Gennemgang af forskellige dyrs levevis og deres tilpasning af fordøjelsessystem til fødevalg

Søundersøgelser

Simple metoder til at sammenligne og bestemme vandkvaliteten i søer

Forløbet er beregnet til elever i folkeskolens mellemste og ældste trin. Den klassiske søøkologi har udviklet en række metoder til bedømmelse af vandkvaliteten i søer ud fra et faunaindeks, hvor man især undersøger søens insektliv. Disse undersøgelser kan være meget præcise, men de egner sig bedst til længere forløb end en almindelig naturvejledertur. Med de lidt yngre deltagere kan dog bruge en række iagttagelsesøvelser, som alle er meget simple og samtidig aktiverer deltagerne. Det er meningen at disse iagttagelser skal danne oplægget til en diskussion om mennesket og dets miljøpåvirkning af ferskvandsmiljøet. Man kan selv udvikle flere eksempler, men her er nogle af de mere simple:

Sigtdybte:

Om sommeren er den simple metode med måling af sigtdybten en god indikator til måling af søens vandmiljø, man skal blot vide, at det er mere der kan farve en sø end alger!

Tagrør:

Eleverne plukker et gennemsnitstagrør fra de søer de vil sammenligne. De måle længden og efter en findeling vægten af strået. Søen med de længste og kraftigste tagrør er den mest næringsrige.

Dykkende blishøns:

Der kan være blishøns i næsten alle søtyper, men i nogle kan man iagttage at

de dykker meget efter føde under vandet. Denne adfærd er et godt tegn på at søen er klarvandet, med en god bundvegetation og dermed ren.

Muslinger:

Ferskvandsmuslinger har en tydelig årringsdannelse, som gør det muligt at tælle alderen på muslingen, men som samtidig også i lighed med træer fortæller noget om vækstbetingelserne. Ved hjælp af en ketcher samles så mange muslinger op af de sammenlignende søer som muligt og afstanden mellem årringene måles. Den sø der har de længste afstande er den mest næringsrige, idet muslinger lever af at filtrere søens alger.

Toppet Lappedykker:

Søer med mange toppede lappedykkerpar er tegn på at søen indeholder mange fredsfisk. Mange fredsfisk er et tegn på en næringsrig sø.

Denne form for undersøgelser kan forhåbentlig være med til at fremme forståelsen for sammenhængen mellem menneskets miljøpåvirkning og naturens tilpasning det denne. Disse iagttagelser skal desuden betragtes som et redskab der kan få deltagerne til at fatte interesse for vandmiljøet, idet de nu har nogle simple redskaber der til stadighed vil minde dem om forholdet mellem mennesket og vandmiljøet.

Af Lars Nygaard
naturvejleder på Aqua/
Ferskvandscentret i Silkeborg

Oversvømmelsen

Beskyt en bondegård

Beskyt en bondegård mod oversvømmelse er en af de opgaver som elever fra 1-3 klasse i Københavns Kommune kan prøve på den eksperimenterende miljøskole Vandværkstedet i Valby.

I en stor sandkasse med vandtilløb og afløb skal eleverne placere en bondegård med dyr, huse og marker så der ikke sker nogen ulykke når vandtilløbet åbnes og vandet vælter ind. Opgaven er åben og kan løses på mange forskellige måder. Ofte ender bondegården dog med at blive oversvømmet.

Idéen

Ideen er at eleverne skal prøve at se på vand i en anden scale end de plejer. Elevernes øjne skal åbnes for at vand ikke bare er noget der kommer ud af vandhanen, men også er en kraft der kan ændre landskaber og bestemme lokalisering af menneskelig civilisation og at mennesket er afhængig af at kunne kontrollere og regulere vandet.

Denne erkendelse er nødvendig for på sigt at kunne forstå hvorfor klimaændringer herunder de menneskeskabte, med øget stormfrekvens og stigende verdenshave, kan være et problem i forhold til at sikre en bæredygtig udvikling.

Mange løsninger

Eleverne går til denne opgave med stort engagement, de finder det spændende og meningsgivende at skulle beskytte specielt dyrerne. Det er tit dæmninger til at stoppe vandet og kanaler til at lede vandet udenom bondegården der er elevernes løsningsforslag. Eleverne forholder sig meget konkret til opgaven hvilket er naturligt for målgruppen. En del elever er dog istand til at se at det kun er muligt at beskytte et mindre areal hvis der er meget kraft på vandet og så er koblingen mellem lokalisering af menneskelig civilisation og vandet som naturkraft ikke langt væk.

Af **Jesper Steenberg**
Københavns kommunes
Vandværksted

På vandværkstedet kan skoleklasser komme og eksperimenterer med vand på forskellige vis. Vandværkstedet har både en indedørs og en udendørs afdeling.

Adopter et vandløb

Da mere end 90 % af danske vandløb har været reguleret, er det ikke svært at finde ét der trænger til pleje!

Dette forløb kan laves med børn fra 11 års alderen og op. Det går ud på, at elever fra en klasse i samarbejde med naturvejlederen, den lokale miljøtekniker og eventuelt kommunens å-mand laver et lille naturgenopretningsprojekt i et reguleret vandløb.

Hvad er problemet

Eleverne undersøger først vandløbets fysiske forhold og fauna. Naturvejlederen kan eventuelt forklare noget om et reguleret og et ureguleret vandløbs dynamik. Eleverne er derefter med til at udlægge gydegrus og større stenbunker i vandløbets sider. Disse sten kan være med til at starte en genslyngning af vandløbet! Hvis det er nødvendigt, kan man også udplante vandplanter fra et andet vandløb, for at fremme den biologiske proces. Er der for meget skyggende vegetation langs vandløbet, kan eleverne også være med til at fjerne denne.

Af **Lars Nygaard**
naturvejleder på Aqua/
Ferskvandscentret i Silkeborg

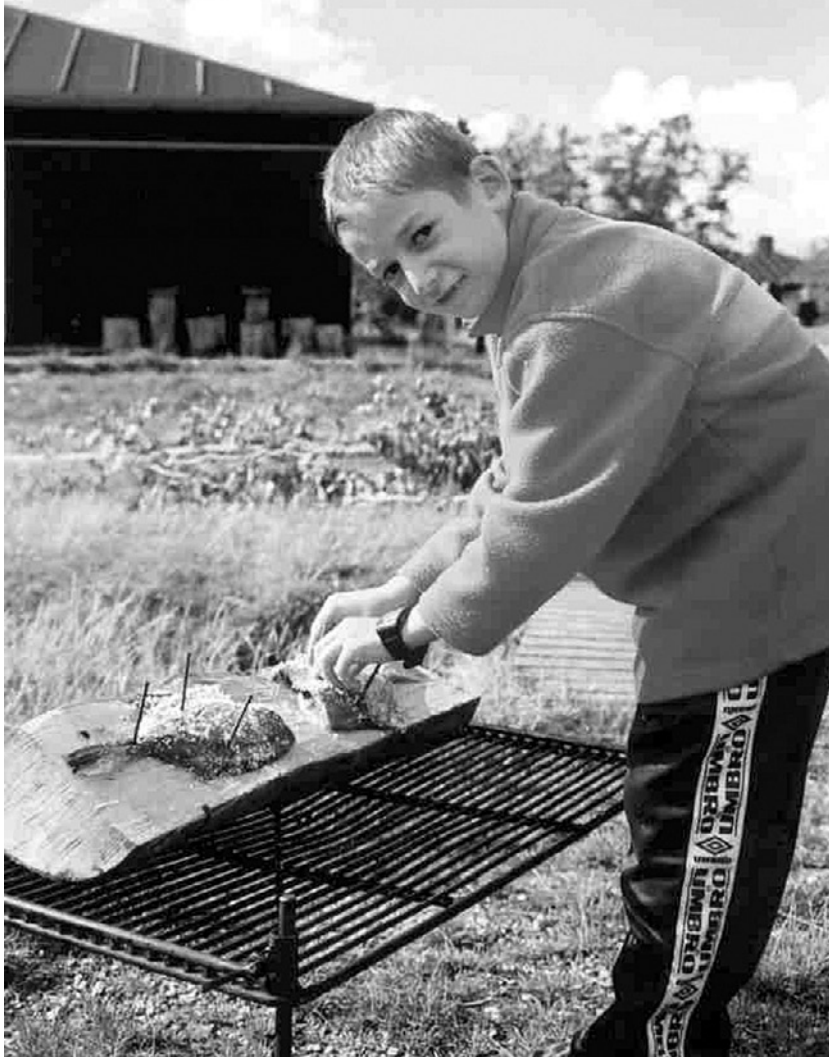
Kommunen er med

Kommunen leverer materialerne, eleverne udfører arbejdet under kyndig vejledning, og følger siden op på det i form af vedligeholdelse, iagttagelse og registrering af synlige forandringer over det næste år eller to. Kan man lokke den lokale fiskeriforening til at vise fiskebestanden ved el-fiskning før og efter projektets gennemførelse vil det give en ekstra stor oplevelse.

Vigtig opfølgning

Opfølgningsfasen er lige så vigtig for projektet som anlægsfasen, for det er her at de får oplevelsen af at arbejdet nyttede. Vandløbsadoption har vist sig at give deltagerne en god naturoplevelse og samtidig at give dem en erfaring, der fortæller dem, at mennesket let kan påvirke miljøet i en uheldig retning ved mest at fokusere på den økonomiske gevinst. De får desuden en erkendelse af, at selv små personlige handlinger kan være med til at forbedre miljøet.

Kan man smage et budskab?

Jeg husker på dufte og smag. Ofte kommer stemninger og situationer fra fortiden frem, gennem en duft eller en smag. Kunne man pakke et budskab, en række af ord, ind i duft, smag og følelser? Vil budskabet så huskes, også i SFOén eller ved middagsbordet?

2. møde

Det var i mandags jeg så klassen sidst. Hjorten endte da sine dage og var omdrejningspunktet for formidlingen der. Klassen havde været tilbage i skolen og på fødevarevirksomheder. Her sidst i temaugen er de tilbage og trådene samles. De 3 grupper som klassen har været delt i, er ved at lægge sidste hånd på de smagsprøver, der skal besegle ugens oplevelser.

Foder eller diesel ?

Dagen i dag startede som mandagen sluttede, omkring dyret. 40 graddage er gået og dyret er det man kalder velhængt. Lugten af drøvtyggermave er nu afløst af en sødlig duft af kød. Efter at skindet er flået af, bliver dyret forlagt (grovparteret). Nogle af eleverne anlagde

den samme mine som i mandags. De to piger som hævdede at de fremover ville være vegetarer, er stadig kritiske, tiltrods for at de siden i mandags har spist kød. Andre elever er med til at føre kniven og holde imod, mens dele af dyret bliver skilt fra kroppen. Dyret bliver båret til naturskolens fryser, undtagen den kølle som senere skal smages ved bålet. Nu ligner køllen noget som eleverne genkender fra supermarkedet. Det ligner nu noget som ligger i en frysemonstre, i lufttom plastemballage med blålilla skrift; "New Zealand". Vi taler om fødevarertransport, og om hvor meget energi der mon bruges på at bytte f.eks. lam med skinke kontinenter imellem. Eleverne bringer selv argumenter fra i mandags op om dyrevelfærd.

Af Johnny Skjoldborg Krog
Tårnby Naturskole

Energitab

Ildgruppen, den ene af de tre grupper, instrueres nu. De øvrige 2 grupper samler ind på egen hånd langs ruter i området. For at gøre udfordringen større får gruppen udleveret ildstål, fyrsvamp og birkebark. Det lykkes for en ihærdig dreng at få en glød til at fænge, gløden dør ud. Vi prøver igen med mere instruktion og tændstikker. Vi får en snak om hvor energien i træet kommer, fra fotosyntese og derfra til vegetabilsk fødevarer og til sidst til kød. En af "vegetarerne" triumferer, da vi taler om energitab gennem fødekæden. Bålet er godt i gang, ildgruppen grutter nu mel til fladbrød og maler mel til dej i vores mølle, da den ene samlergruppe vender tilbage.

Inversible fremmede

Den første samlergruppe har været meget ihærdige og har fundet frugter der svarer til de plancher de havde med ud. De har endda fundet en mere, end der

var plancher. Udover hyben fra hunderoserose har gruppen også hyben fra *Rosa rugosa* i kurven. Det er fint at spare kræfterne ved at samle større hyben, og det giver anledning til en snak om arter i Danmark som har en uheldig indvirkning på biotoper. Jeg fortæller om Strandvegetationen ved Kattegatkysten som bliver overskygget af *Rosa rugosa*. Vi går til den nærmeste rose og ser om vi kan finde andre planter i den busket der er opstået. Gruppen bliver nu sat til at rense den frugt som er bragt tilbage.

Ukrudt til gavn

Urtesamlerne er nu tilbage. Det er sparsomt med friske urter her sidst på sæsonen, traktorførerens ihærdighed har dog sørget for at der er friske skud på brændenælderne og skvalderkål. Der er nok røllike og løgkarse til at give smag i knaposten. Med ukrudtshakkere bliver

gruppen sat til at hakke ingredienserne til urtefrikadeller. De vilde gulerødder i kurven er for træde til andet end supper, vi nøjes med at smage og dufte at det er gulerødder. Vi taler lidt om, hvordan man har fået gulerødder til at blive store og orange, og kommer ind på en snak om hønsene i vores hønsegård og hvorfor vi har valgt, at det er Gammel dansk landrace, vi har på Naturcentret.

Bogmærker

Der er trængsel om bålene. Køllen som er parteret i mindre stege sender en duft ud som gør at selv de skeptiske vejrer med næsen i luften. Ved siden af risten med kød hænger en gryde fra et treben og syltetøj af æbler, mirabeller, brombær og hyben (både den slemme og den gode) bobler tyk af rørsukker.

Fladbrød med et stæk af granitstykker ligger klar i en kurv sammen med brød af mere moderne karakter. Urtefrikadellerne er næsten færdige og kan fortæres varme, så smager de bedst.

Mens vi indtager udvalget af smagsprøver samler vi op på dagens oplevelser. Hver gruppe bliver opfordret til at fortælle de andre hvordan de har arbejdet mod det færdige resultat, og vi prøver at spore dem ind på de pointer som opstod undervejs.

Eleverne lægger vægt på de aktiviteter de har været i færd med, de er glade for at de selv har fået lov at udføre opgaverne. De er også begejstrede for at det kan smage så godt. Nogle giver udtryk for at det slet ikke var ulækkert.

Læreren siger at sammenhængen mellem de to forløb virker godt, og hun slynger et begreb ud, som jeg ikke har noget begreb om, noget der hedder spiralorganisatorisk indlæring.

Jeg tænker at det altså virker, det med smags og lugtesanserne og oplevelser. Jeg tænker tilbage på: mynten ved søkanten, buksbommen da vi fangede brumbasser i buskettet, solbærbusken i skoven ved gyngen, tjæren fra båden, vanilledåsen på hylden i viktorialrummet, Grønlandspost i brisen... Jeg husker på dufte og smag.

Det blev en uforglemmelig aften. Restaurant Nokken slog dørene op for første gang. Tjenerne var i topform og gæsterne var fulde af forventninger. Vinen og skinke mignonen var perfekt. Men så skete det. En skrækkelig stank bredte sig. Var det klokken? Kilden blev omsider lokaliseret. 24 naturvejledere var på uddannelse. De havde netop tilbragt dagen i svinestald. Dansk landbrug, kødproduktion, fra jord til bord m.m. var emnerne. Den aften blev koblingen mellem jord og bord for markant og var svær at kapere for mange...

Bæredygtige flyveøvelser

Uddannes naturvejledere til at formidle og konkretisere temaet bæredygtig udvikling?

Et svar herpå forudsætter ret præcis viden om, hvad bæredygtig udvikling er, og hvordan man gennem et uddannelsesforløb gør bæredygtighed til en grundlæggende pointe i formidlingens områder.

En af naturvejlederens opgaver og kvalitetstegn er evnen til at sætte målgruppen (befolkningen) i stand til selv at agere ud fra oplevelser, forståelser, viden og erfaringer, som en formidlingssituation sætter i gang.

Så JO!!!, naturvejledere uddannes både til at sætte denne proces i gang og til at holde fokus på bæredygtighed. Temaet dækkes i uddannelsen på flere måder. Dels helt kontant via uddannelsesholdet, dels ved uddannelsens form og pædagogik. Her er der lagt særlig vægt på, at deltagerne lærer at overføre erfaringer/ oplevelser fra kurset til egen hverdag – og kan sætte samme proces i gang hos andre. Vel som ved al god formidling: Processen skal gøre en forskel i viden, forståelse og handlemønster. Når vi derudover taler om bæredygtighed, skal den pointe jo fremgå tydeligt af formidlingsprocessen – og den kommer ikke af sig selv.

Menneske og natur

Besøg på virksomheder gennem flere år været en fast del af naturvejlederuddannelsen, og indgår sammen med emnerne Miljøproblemer og Interessekonflikter som tema på det 3. af uddannelsens 4 kursusmoduler. Under kurset gennemgås sammenhænge mellem naturressourcer, livsstil og levevilkår. Ideen »fra jord til bord« behandles og der aflægges besøg på svinebesætning, slagteri, i supermarked, i børnehave og på forbrændingsanlæg.

I naturvejlederens praksis lægger netop besøg på virksomheder indenfor de primære og sekundære erhverv på bedste vis op til at formidle emner om natur, ressourcer, forbrug, affald, og giver dermed rige muligheder for at fokusere på ”bæredygtighed”. Så virksomhedsbesøgene relateres til bæredygtighedens husholdningsregnskab: hvordan er balancen mellem udtag og tilbageførsel/fornyelse? Pointen er, at formidlingen tilrettelægges ud fra synsvinklen: bæredygtighed.

Det er dog usikkert hvor mange naturvejledere, der arbejder med virksomhedsbesøg. Der er langt fra egernet til fabrikken. Det er givet, at bud på uddannelsens bidrag til bæredygtighed fortsat skal udvikles hen i mod et andet indhold.

- om hvordan naturvejledere uddannes til at formidle bæredygtighed

af **Mette Åskov Knudsen**

Skovskolen

Jacob Jensen

Friluftsrådet

Fra viden til praksis

Naturvejlederuddannelsens mål er at øge kursisternes handlemuligheder, refleksioner over egen praksis og styrke den pædagogiske selvforståelse. Der lægges vægt på at deltagerne omsætter kursusstof til egen praksis. Det sker dels ved at lade øvelser og praktiske aktiviteter være det gennemgående i kurserne. Dels ved at hver kursist arbejder med opgaver mellem kursusugerne, hvor kursusstof kobles med egne arbejdsopgaver. Det betyder, at input og praktiske erfaringer fra kurserne løbende omsættes og indarbejdes i naturvejleders hverdag - fra viden til handling. Omsætningen kan ske med forskellige formål, hvoraf "bæredygtighed" kan være et. Uddannelsen bliver således meget praksisnær og baseret på lokale forhold. De enkelte kurser har et praktisk orienteret indhold, og en stor del af kursusstoffet indarbejdes gennem øvelser og aktiviteter.

Dogmeregler for naturvejledning

I forbindelse med verdenskonferencen "Nature Interpretation as a tool in promoting sustainable development" er udarbejdet en "Code of Conduct" som beskriver retningslinier for god formidling og er dermed også et godt redskab til at fremme f.eks. bæredygtig udvikling. Retningslinierne er næste *dogmeagtige* enkle:

- Budskabet skal være klart,
- Formidlingen skal tage udgangspunkt i målgruppens dagligdag og forståelse
- Formidlingen skal være lokalt forankret
- Formidlingen skal være baseret på praktiske og aktive metoder
- Formidlingen skal gøre målgruppen i stand til selv at agere og til selv at tage part i beslutningsprocesserne om livsstil og udvikling.

Så vi tror på, at naturvejlederuddannelsen gennem indhold og pædagogik giver forudsætning for og reelt er med til at sætte bæredygtig udvikling på dagsordenen. Uddannelsen er med til at give naturvejledere den viden og selvtillid, der får information, inspiration og venlig provokation til at sprudle – og motivere formidlingens målgrupper til selv at tage stilling og til selv at ville og vælge handling.

Opgaven er altså klar: Vi skal gennem uddannelse, netværk og praksis være blandt de bedste aktører, når det glæder om at fremme den bæredygtige udvikling. Der er langt endnu, men vi tror også, at vi kan blive bedre til at eksemplificere, samarbejde bredere og fokusere bedre på bæredygtighedens "væsen og natur".

Bare du ikke saver den gren over, jeg sidder på!

Tankerne og aktivitetsbeskrivelserne i denne artikel er opstået i forbindelse med forberedelsen til den verdenskonference, som ikke blev til noget. Men vi havde nået at gøre os nogle overvejelser over, hvad vi gerne ville præsentere i forbindelse med skov. Vi valgte at kigge på skov som biotop, som ressource og skov som undervisningsrum. Alt sammen blev koblet til skov i forhold til en bæredygtig udvikling. Men det handlede også om at få præsenteret bredden i den danske naturvejlednings formidlingsformer. Disse overvejelser og aktivitetsforslag vil vi gerne dele lidt ud af.

Angrebsvinkler

Mange fine ord kan dræbe enhver forståelse. Så vi valgte at lade eksemplerne være det bærende for vores arrangement.

Vi ville sætte spot på hhv. skoven som habitat, skoven som undervisningsrum og skoven som fornybar ressource ved at lade deltagerne gennemgå tre forskellige delarrangementer. Vi ville bruge tre indgangsvinkler til emnet, den sansemæssige, den naturvidenskabelige (måle/veje) og den håndværksmæssige i tre forskellige værksteder, for at demonstrere forskellige formidlingsmetoder.

Prøv det – prøv det!

Gruppen skulle via sanseopgaver og lege prøve at forstå sammenhængen mellem dyr og planter/træer i skoven og afhængigheden af organismernes indbyrdes. Udfra denne forståelse ville vi diskutere, hvordan dyrkningen af skoven påvirker bæredygtigheden af skoven som habitat. Det er en helt nyudviklet aktivitet, og vi havde faktisk ikke selv nået at prøve den

af på en skoleklasse, men det kunne være spændende om nogle ville det og fortælle om erfaringerne. F.eks. på skolekom. Det er sikkert ikke en aktivitet for småbørn, da de skal kunne forstå begreber som territorier og samtidig kunne foretage selvstændige valg.

”Nu kommer jeg og æder dig”

Deltagerne bliver delt op i mindre grupper, der hver får udleveret en kasse med et udstoppet dyr eller dele af et dyr (en fod, et kranie el.lign.). Udfra dette skal deltagerne med bind for øjnene mærke sig frem til hvilket slags dyr, det er, og hvilke behov dette dyr har. Hvilke omgivelser kræver dette dyr for at få sine basale behov dækket? (mad, drikke skjul mv.) Gruppen skal ud i området og med et lang snor (farvet garnnøgle) omkrænse det mindste areal, dyret skal have for at få disse behov dækket. Grupperne viser de andre grupper deres areal og forklarer, hvorfor de har valgt, som de har (der vil være rovdyr, planteædere, små og store dyr). Forhåbentlig vil der være overlap i de forskellige dyrs minimumområder. Vi forestiller os, at man kan få en spændende snak med eleverne om, hvilke behov dyrene har, og hvordan skoven skal være dyrket, for at dyrene kan få deres behov opfyldt. At én dyrkningsform resulterer i små områder, og at andre dyrkningsformer giver meget større områder.

Stoleleg i skoven

Efter at have fået et overblik over dyrenes behov, bliver deltagerne placeret ved hver sit træ (markeret med et bånd), og ”skovarbejderen” fælder nu træerne et efter et (fjerner båndene), fordi træerne skal bruges til forskellige produkter, som vi har brug for; gulvplanker, tømmer,

Stephan Springborg
Københavns skovdistrikt
Anne Johannisson
Frederiksborg skovdistrikt

*En sulten mus spiste græsfrø.
En ugle kom forbi og fangede musen. En ræv hapsede uglen.
Og en naturvejleder kom forbi og tog et billede af en ræv, der var løbet sin vej.*

papirmasse, rafter, vinduesrammer mv. Dyrene må derefter finde et nyt "hjem", men da der er optaget, uddør dyrene efterhånden fra skoven (og legen). Denne leg afrundes med en diskussion om, hvordan vores dyrkningsmetoder indvirker på dyrenes muligheder for overlevelse, og hvad det betyder, at man renafdriver et areal i forhold til at drive plukhugst, hvor man hele tiden bevare en del træer og anden vegetation på arealet. Jeg har selv brugt denne aktivitet mange gange og i forskellige sammenhænge, og jeg syntes, den er god til at få børn til at åbne øjnene for, at der er forskellige måder at dyrke skov på. Samtidig er aspektet med at træ er nyttigt med, så børnene kan se, at vi får nogle gode produkter ud af det. Vi skal bare dyrke skoven med omtanke. Jeg bruger den også mere snævert i forbindelse med ture om smådyr og insekter og deres afhængighed af bestemte træer og biotoper. Hvert barn får da et billede af det dyr, de skal være, og som de i mange tilfælde lige har fanget og studeret. Det billede må de aflevere, når de dør – udgår af legen.

Min lærer er et birketræ!

Her bliver der givet forskellige metoder til anvendelse af konkret matematik i skoven. Der bliver lavet forskellige målinger, der viser, hvordan skov og træ kan anvendes til at sætte fokus på bæredygtighed og på, hvordan skoven kan bruges som undervisningsrum.

Min er størst

Deltagerne skal sammen måle højderne af træerne i en bevoksning og beregne vedmassen.

Vedmassen er en af de vigtigste faktorer til at afgøre, hvor meget træ der kan fældes, for at skoven kan drives bæredygtigt. Vedmassen omregnes videre til f.eks. træflis og papirmængder og relateres til det forbrug vi har i Danmark, den mængde varme der skal bruges på en skole i en uge el.lign. På denne aktivitet opnår vi at både matematikken og skoven bliver vedkommende ved at begge dele omsættes i virkelige og aktuelle størrelser. Hvis man syntes, at varme er en lidt for kedelig omregningsfaktor kan man selvfølgelig bruge andre. Antal ispinde, stole eller blyanter per træ. Vælg selv.

Hvor høj er højskov?

Kan skoven genbruges?

Her sætter vi fokus på skoven som en ressource i f.t. produktion af vedmasse der kan anvendes til energi, husgeråd, konstruktionstræ, papir o.s.v.

Pas på – han har en kniv!

Vi vil fælde nogle småtræer og anvende veddet til knivskæreri i tre grupper. De tre grupper kommer til at lave tre forskellige ting, som senere på dagen eller under konferencen kan sætte en diskussion i gang mellem deltagerne. Det vi er kommet frem til, er at de skal snitte følgende: En krybskyttefløjte, en brummer og en smørekniv, som de skal bruge til frokosten. Mens der snittes, vil vi styre snakken, så vi sikrer, at deltagerne forstår de forskellige budskaber, som de opfattes af danskere.

Selve snitteaktiviteten kommer til at foregå med deltagerne placeret i en rundkreds, så alle kan se og høre hinanden. I starten vil vi lade snakken være fri, men efter et lille stykke tid vil vi styre snakken hen mod en diskussion omkring træ som ressource. Vi vil fokusere på træ som langtidsholdbart i.f.t. konstruktiv træbeskyttelse modsat imprægnering, værdien af at træ kan omsættes i naturen efter brug, træ og andre naturmaterialer som reproducerbare ressourcer.

Rundt om snittekredsen vil vi have placeret forskellige ”installationer”, som kan sætte fokus på andre samtaleemner. Det kan dreje sig om træ i forskellige forædlingsgrader (det rå bræt, spånplade, limtræ, krydsfiner, paneler til biler m.m.) eller træ og andre materialer i forskellige grader af kompostering. Det vil sige, at vi bare med disse to eksempler vil kunne få både diskussioner om den rette udnyttelse af ressourcer og om også værdien af træ og andre ikke forædlede materialer i f.t. bortskaffelse ved endt brug.

Pas på – han har også en gaffel!

Endelig skulle vi binde skovarrangementet sammen med et besøg på en genbrugsstation. Det ville vi gøre ved, at der undvejs på de tre værksteder og specielt under frokosten blev produceret forskellige typer affald, som skulle medbringes til genbrugsstationen. Gæsterne skulle spise deres frokost af service lavet af forskellige materiale. Det kunne være plastikkopper, paptallerkner, træskeer, blikkrus, stålgafler, glasglas – fortsæt selv!

Så forlades skoven og vi går videre til ”Genbrug”

Flere og flere dele af biler bliver lavet af træ, som forarbejdes, så det ligner plastik.

Bæredygtighed i Zoologisk Have

En moderne zoologisk have

er langt mere end blot fremvisning af eksotiske dyr. Arbejdet i en zoo spænder bredt lige fra formidling, undervisning, avlssamarbejder, moderne anlægsdesign til engagementer i naturbevarende projekter rundt omkring i verden.

Nutidens zoo-gæster er naturligvis mere krævende end tidligere tiders gæster. Gennem film, fjernsyn og illustrerede bøger og magasiner opleves naturens uovertrufne kreativitet, og der vises eksempler på de mest utrolige tilpasninger blandt dyr og planter. Ethvert skolebarn har i dag set og oplevet mere af naturens mangfoldighed via medierne, end selv den mest lærde zoolog havde mulighed for at opleve for blot få generationer siden.

Med al respekt for den moderne teknologi og virtuelle kommunikation er og bliver denne form for billedverden abstraktion. I Zoologisk Have er dyrene derimod virkelige, de kan ikke blot ses og høres, men også lugtes og mærkes. Man får brug for alle sine sanser.

Anlægsdesign og formidling er forbundne kar. I et godt zooanlæg skal dyrene vise væsentlige sider af deres naturlige adfærd. Det giver aktivitet i anlægget og de besøgende gode oplevelser. Når det kommer til stykket, er det

grundlaget for al god formidling og dermed for en øget forståelse for dyr.

En seriøs zoologisk have involverer sig i og støtter aktivt naturbevarelsesprojekter lokalt som globalt. Zoo, København støtter ikke kun projekter i Sydamerika, Afrika, Asien, men også et lokalt projekt på Hjortø i det sydfynske øhav, for at sikre en af de sidste bestande af klokkefrøer i Danmark.

Projekter med tilknytning til internationale avlsprogrammer prioriteres højt. I formidlingen spiller de konkrete naturbevarelsesprojekter en vigtig rolle. De fungerer som vindue til den vilde natur lokalt som globalt.

For mange børn og unge vil naturoplevelser i den danske natur være en naturlig indfaldsvinkel til at forholde sig til naturbevarelse. Ved at sammenholde oplevelserne i Zoo med oplevelser i den danske natur, kan zooformidling og naturvejledning gå hånd i hånd og være en oplagt mulighed for storbyens børn og unge.

Som formidler af viden om jorden truede dyrelev og natur er Zoologisk Have bevidst om, at også alle beslutninger, der træffes vedrørende den daglige drift og

Af Ulla Didriksen
Undervisningsleder i
Zoologisk Have - København

planlægning af nye anlæg sker på et miljømæssigt forsvarligt grundlag. Zoo bestræber sig på at værne om og spare på jordens ressourcerne. Ved projektering af nybyggeri vurderes ikke kun de energitekniske aspekter – hele byggeprocessen bliver vurderet ud fra økologiske og bæredygtige betragtninger. Overalt i Zoo arbejdes der på at reducere energi- og vandforbruget. Zoologisk Have er ISO 14001 certificeret og blev i sommeren 2002 desuden EMAS 2 certificeret. Certificeringen viser, at Zoo fejrer for egen dør.

Zoologisk Have i København har meget at byde på. De levende dyr danner rammen for naturoplevelsen og formidlingen sætter focus på økologi, biodiversitet, naturbevarelse, bæredygtig livsførelse og meget mere.

Følgende 5 workshops er eksempler på, hvordan man i praksis kan aktivere og formidle i Zoo til – voksen som ung – så den enkelte sættes til at opleve, erfare, tænke, diskutere og vurdere en bæredygtig levevis.

Workshop 1

Dyr og følelser – basisoplevelser for at kunne opbygge en naturforståelse.

Man skal kunne holde af naturen, for at kunne forstå den. Man skal kunne gribe, før man kan begribe. Man skal kunne røre, for at blive berørt.

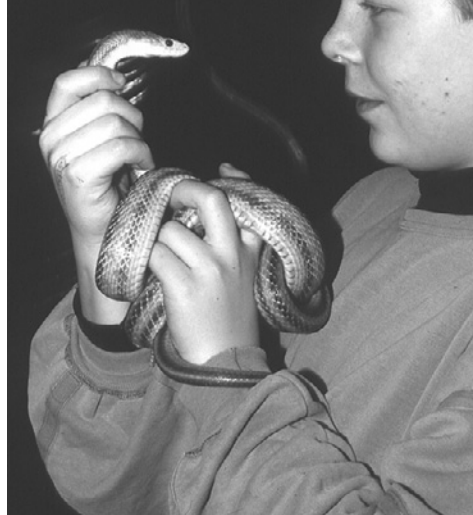
Følelser for dyr og planter er en vigtig og styrende faktor, for at kunne opbygge en holdning til naturen, sit omgivende miljø og senere opbygge en bæredygtig livsstil.

Basis naturoplevelserne – de positive og negative skal i hus, før man gider bekymre sig om naturen og livet.

Levende dyr sætter følelser i gang – opmærksomhed og interesse følger med. Intellektet påvirkes.

Hvis man skal forstå naturens mangfoldighed – må man arbejde meningsfyldt med emnet - følelserne skal påvirkes, så man husker og erindrer oplevelserne - man skal træde ud over sine grænser, oplevelserne må godt være grænseoverskridende, uden dog at være nedværdigende for personen.

Aktiviteter: Deltagerne får chancen for at røre og opleve et væld af levende smådyr, skind, kranier m.m. Opleve hvad eksempelvis et insekt eller en spindler er, en padde, et krybdyr, en fugl og et pattedyr. Ligheder og forskelle diskuteres. Nysgerrigheden, opmærksomheden og følelserne sættes i focus.

Workshop 2.

Forståelse for dyrs tilpasninger til miljøet – basisviden for at kunne få en økologisk tankegang og levevis

Det er vigtigt at opleve at dyr er tilpasset et liv i naturen. Selv kæledyr har en adfærd og er tilpasset til et bestemt miljø. Dyr er afhængige af hinanden, nogle er planteædere og andre er rovdyr. Fødekæder og fødenet er grundlaget for liv og overlevelse. Selv en flue og en hveps har en funktion her på jorden. Vi er selv en del af kredsløbet.

Aktiviteter: Forskelligt foder kobles (af deltagerne) til herbivor-, carnivor- og omnivorkranier. Tændernes forskellighed og øjnenes placering på hovedet undersøges - en mus fodres med korn - en slange fodres med musen - en høne fodres med korn og insekter - en karkal fodres med hønen.

Et lille adfærdsforsøg med husmus viser mus' s signaler og sociale adfærd. Derefter fodres løverne med et kokadaver og løvernes normale adfærd kan registreres - hannen æder først, derefter hunnerne og hvis der er unger, så får de sidst. Løvernes sociale adfærd iagttages. Der sættes focus på dyr og menneskers tilpasninger til miljøet.

Workshop 3

Husdyr og husdyrprodukter – mad som grundlag for en leve mere bæredygtigt

Vi har gennem tusinder af år avlet på en række dyr, som er blevet til de husdyr, som vi i dag holder for at få en række produkter fra dem. Mange mennesker er så distancerede og fremmedgjorte overfor hvor vores fødevarer kommer fra, at de ikke kobler den levende høne med den kyllingepølse, de spiser til frokost. Derfor bekymrer man sig heller ikke om husdyrenes adfærd og velfærd. Det er en vigtig proces i et menneskes liv at blive konfronteret med husdyrenes livsforløb og at iagttage normal adfærd hos disse.

Aktiviter: Deltagerne iagttager adfærd hos husdyrene, specielt grise og høns. Derefter parteres en gris for at se hvor flæsketegen, mørbrad, hjerte, lever m.m. sidder, - og desuden en høne for at se hvor kyllingebrysterne sidder og æggene kommer fra .

Deltagerne tilbereder og spiser wook-mad af gris og høne, grønsager og krydderier.

Bearbejder desuden husdyrprodukter som ex. Spinde uld, filte, se på skind, skære i læder, hvad består en pølse af, hvad er der inden i et æg, m.m.

Der fokuseres på sund og usund mad – økologisk og konventionel landbrug.

Workshop 4

Truede dyr og truede miljøer – miljøproblemer, der formidlet på den rigtige måde, får folk til at agere og leve mere bæredygtigt.

Der er flere og flere årsager til at dyr trues og miljøer ødelægges. Tømmerindustriens ubegrænsede hugstmetoder i regnskovsområder, korrupsion i forhold til nationale naturbeskyttelseslove, der ikke håndhæves og internationale aftaler om naturbeskyttelse, der ikke overholdes, kulturtraditioner der er svære at lave om på – fx bushmeathandel og ikke mindst den voldsomt voksende befolkningstilvækst. Jo mere information og viden man får om globale og lokale problemer, jo mere bevidst bliver man forhåbentlig. Fx hvis regnskoven stadig skal være et af naturens skatkamre, er det nødvendigt at den udnyttes gennem en bæredygtig økonomisk udvikling.

Aktiviter: Forsøg med melorme, hvor ”fangst/genfangst” metoden afprøves for at få en forståelse for, hvordan man kan estimere en population i naturen.

Truede dyr ex næsehorn chipses i naturen. Chipsmetoden afprøves i Zoo og deltagerne scanner dyr der er chipsede. Regnskovs problematik: deltagerne konfronteres med et væld af hilsner fra regnskoven ex. træ, citrusfrugter, chokolade, peanuts, bananer, kaffe, cola, sukker, stueplanter, insekter, høns, slanger m.m.

Biodiversitet – Hvor ligger naturens Hot Spots – tur til udstilling i Primathuset, hvor de gyldne løveaber er centrum for en udstilling om den atlantiske kystregnskov i Brasilien. Der fokuseres på menneskets ansvarlighed og handlemuligheder.

Workshop 5

Bæredygtighed – fej for egen dør og lev bæredygtigt

Zoo formidler viden om verdens miljøproblemer og truede dyr. For at give budskabet vægt og troværdighed er det uhyre vigtigt at fejte for egen dør, før man med løftet pegefinger fortæller andre, hvad de bør gøre. Zoologisk Have er i sommeren 2002 blevet EMAS 2 certificeret. Certificeringen viser at Zoologisk Have tænker og virker for at forbedre det lokale miljø. Bæredygtig levevis handler både om idealisme og økonomi. Zoologisk Have sparer nemlig penge ved at spare på vand, el og udnytte den alternative energi.

Aktiviteter: Lære at bruge måleredskaaber, der kan måle, hvor meget el og vand man bruger derhjemme

Zoo og miljøet: Afprøve et interaktivt spil, der fortæller om, hvorfor Zoologisk Have arbejder for miljøet

Grønt regnskab: Hvad er det?

Vej en elefantlort, og find ud af hvor meget elefanterne i Zoo producerer af lort og hvor det bringes hen til kompostering! .

Guidet tur rundt til miljøforbedringer i Zoo

Afprøve undervisningsmateriale til skoleelever om Zoo og miljøet

Der fokuseres på, hvad man selv kan gøre for at præge en bæredygtig økonomisk udvikling hjemme hos sig selv og i det lokale samfund.

De 5 beskrevne workshops i Zoologisk Have var planlagt i forbindelse med Verdenskonferencen for naturvejledere i september måned 2002.

Men zooturen stod ikke alene. Først skulle deltagerne have været på besøg i det Økologisk Inspirationshus på Frederiksberg. Derefter skulle de på bycykler have kørt til en byhave på Vesterbro. På bycykler ville turen have fortsat til Zoologisk Have.

Transporteret i busser ville deltagerne til sidst have haft mulighed for at besøge Hyldespjælet – en beboerstyret bebyggelse, der arbejder hen imod bæredygtig levevis.

Lars Gejl: Kronhjorten, Borgen 2002
ISBN 87-21-01893-6, 72 sider, ill. i farver,
indb., pris kr. 149,-

Naturfotografen Lars Gejl (bl.a. Glimt af den danske urskov) har trasket Dyrehaven tynd og taget en samling herlige billeder af krondyrene på Jægersborg Skovdistrikt.

Teksten til billederne er skrevet til både børn og voksne i et muntert, letlæst og uakademisk sprog. Bogen rummer ikke ny viden i forhold til tidligere materiale om kronhjorten, men er en kærkommen fornyelse som godt læsestof om emnet for børn fra 10 års alderen. Børn vil med ord og billeder kunne leve sig ind i årets gang hos Danmarks største pattedyr; den dramatiske brunsttid, den stille hårde vinter med gevirkast, forår med kalvefødsler sidst i maj og sommerens driverliv og fejning af gevirer før endnu en brunst.

Bogen rummer også opslag om jagt på krondyrene fra jægerstenalderen frem til i dag samt f.eks. ord og billeder på historien om stenalderkvinden der fik geviret fra en kronhjort med i graven som en lidt speciel hovedpude!

Læst af Dorrit Hansen

Naturvejleder Bodil Kristensen, Myrthuegård, har været redaktør af materialet »Ud med børnene«. Her viser hun glad den færdige publikation frem.

”Ud med børnene – der er plads nok”

Den 23. maj 2002 startede Skov- og Naturstyrelsen kampagnen ”Ud med børnene – der er plads nok”. Formålet er at få flere naturbørnehaver ud på styrelsens arealer. Kampagnen startede i Jægersborg Hegn. Her startede Danmarks første skovbørnehave, Søllerød Vandrebørnehave for 50 år siden – og den lever i bedste velgående. Skov- og Naturstyrelsen og skovbørnehaven havde slået sig sammen om en lille fest i skoven - en fødselsdagsfest, hvor kampagnen samtidig blev startet. Godt 100 glade børn, forældre, politikere og embedsmænd grillede sammen, talte og sang.

Baggrunden for kampagnen er, at alle undersøgelser og erfaringer viser, at børns tidlige kontakt med naturen har en positiv indvirkning på deres udvikling. Naturen er et sted hvor der hele tiden sker noget – børnene lærer at bruge alle sanser når de leger, oplever og erfarer i naturen.

I miljøministerens netop offentliggjorte oplæg til regeringens naturpolitik, ”Danmarks Natur”, er det fremhævet, at der skal udvikles et bredt spekter af faciliteter og aktiviteter for børn og unge på statens arealer til glæde for børnene og inspiration for andre, ikke mindst kommunerne.

Kampagnen ”Ud med børnene” er samtidig et vigtigt led i Skov- og Naturstyre-

lens arbejde på at inddrage borgere, lokale foreninger og myndigheder mere direkte i driften og brugen af statens arealer i forbindelse med gennemførelsen af Skov- og Naturstyrelsens velfærdsprofil. Målsætningen er aftaler med mindst 60 nye naturbørnehaver o.lign. i løbet af de næste 2 år

Til brug for kampagnen er der udarbejdet følgende materiale:

- En inspirationsfolder: ”Ud med børnene – der er plads nok”.
- Et aktivitetshæfte: ”Ud med børnene – 24 naturbørnehaver fortæller”.

Tanken med *inspirationsfolderen* er, at den skal bruges **målrettet** mod lokale politikere, embedsmænd, institutioner og forældregrupper, der kan tænkes at være interesseret i at arbejde med en naturbørnehave. Aktivitetshæftet ”Ud børnene – 24 naturbørnehaver fortæller” er beregnet til at inspirere pædagoger, der er ude i naturen med børn.

Materialet er udarbejdet for Skov- og Naturstyrelsen af naturvejlederne på Esbjerg Kommunes naturcenter Myrthuegård. Naturvejleder Bodil Kristensen har været redaktør og koordinator. Materialet kan rekvireres i Miljøbutikken og Skov- og Naturstyrelsens Friluftsf- og Råstofkontor.

Af Arne Bondo-Andersen
Skov- og Naturstyrelsen

Ansøgning om optagelse til hold 16 Ansøgningsfrist er den 16. december 2002

Naturvejlederuddannelsen er en efteruddannelse for dig...

der er ansat som naturvejleder, eller laver naturvejledning i en stor del af din arbejdstid.

Næste hold, hold 16, starter foråret 2003, med en introduktionsdag d. 26. februar 2003, og 1. kursusdag d. 24. marts 2003. Ansøgningsfrist til hold 16 er den 16. december 2002. Bemærk at ansøgningsfrist er rykket 14 dage frem.

Uddannelsen udbydes som et led i Skov- og Naturstyrelsens Naturvejlederordning. Den finansieres af Naturforvaltningsmidler, forvaltet af Skov- og Naturstyrelsen og midler fra Tips- og Lotto, administreret af Friluftsrådet.

Målsætning for uddannelse

Formålet med uddannelsen er at give naturvejlederne ballast til at være bevidste om - og have ansvar for, at naturvejlednings arbejdet er en pædagogisk aktivitet.

Med udgangspunkt i deltagerens erfaringer, viden og færdigheder skal uddannelsen give naturvejlederne kompetancen som professionel naturvejleder ved at videreudvikle og styrke deltagerens:

- Handlemuligheder
- Refleksioner over egen praksis
- Pædagogiske selvforståelse i forhold til arbejdet i virksomheden og i Naturvejlederordningen.

Uddannelsens struktur og varighed

Uddannelsen veksler mellem kurser og studieperioder i et forløb på 20 måneder. Den starter med et kursus på 10 dage i marts måned. De efterfølgende 3 kurser er på hver 5 dage. (i alt 330 timer). Perioderne mellem kurserne er studieperioder, hvor der gennemføres projektarbejde. Kursisterne tager udgangspunkt i et arrangement i egen hverdag.

Tidsforbruget er beregnet til 58 timer pr. studieperiode, i alt 174 timer. Det forventes at deltagerne derudover bruger tid på bl.a. relevant læsning. Tiden til dette er ikke indregnet i timetallet. Uddannelsen er en grunduddannelse, der giver fælles kompetence uafhængig af deltagerens baggrund med hensyn til uddannelse og aktuelle ansættelse. Den er netværksdannende og giver deltagerne mulighed for at gennemføre individuelle forløb og at udvikle naturvejledningen i relation til egen praksis.

Få yderligere information hos
Uddannelseskoordinator
Mette Åskov Knudsen
e-mail: mak@sks.dk, tlf.: 48 40 10 73.
eller klik dig ind på vores hjemmeside,
skovskolen.dk, hvor du også kan finde
et ansøgningsskema.

Det er ikke hver dag vi i redaktionen får tilsendt en artikel fra udlandet... og da slet ikke uopfordret. Et tegn på at globaliseringen rykker tættere på vores erhverv?

Stefanie Dibbern er uddannet landbrugsbiolog og bor i Sydslesvig. Her er hun naturguide i sin tirolerisk hjemstavn. Hun har gennem flere år haft kontakt med østrigske og italienske naturformidlingsprojekter og outdoor – agenturer. I de sidste to år har hun arbejdet med at etablerer naturformidling for Sydslesvigs danske mindretal. Udgangspunktet i Sydslesvig havde mange lighedspunkter med et sted hun kendte i Italien; Cooperativa Limosas. Derfor søgte hun deres erfaringer før hun selv gik i gang i Sydslesvig. Artiklen her er et resultat af denne research..

Lad mig kigge i din gryde... Cooperativa Limosa – et italiensk naturformidlingsprojekt

Det øvre adriaterhav er et brændpunkt for europæisk turisme. Det er let at overse, at der bagved de overbelastede strande ligger et stort uberørt landskab og steder præget af en flertusindårig kultur. Middelhavet har her dannet flere større og mindre laguner med brakvand og tagrør. Vandrige floder fra Alperne skaber med meget varierende salt- og mineralindhold et spændende dyre- og planteliv. Landskabet minder lidt om de danske strandsøer ved den jyske vestkyst. Området domineres af storbyen Venezia med sine kulturelle skatte – men også med økologiske problemer gennem økonomisk og turistisk overbelastning. Nabobyen Mestre er præget af sværindustri og kæmpestore olieraffinerier.

Bagved det bekendte ansigt

Hvis man vender ryggen til stranden Eraclea Mare i nærheden af Venezia og begiver sig gennem en smal klitstribbe med pinjeskov, befinder man sig efter ca halvtreds meter ved et regionalt center for miljøpædagogik („Centro di educazione ambientale“). Indenfor i det tidligere korn tørringsanlæg findes, hvad man ville forvente at forefinde i en dansk naturskole: Objekter fra områdets flora og fauna, plancher som forklarer om økosystemerne kyst og lagune, regionalt landbrug og afvandingmetoder, og masser af børnetegninger.

Interaktivitet uden knapper, hægte og malle

Men det der springer først i øjnene er 14 røde interaktive, arbejdsborde på første sal. Her kan børn og nysgerrige voksne bruge deres fingre, fantasi og sanser til at gøre forskellige erfaringer med naturmaterialer. Opgaverne ved bordene er selv-forklarende, også for mindre børn. Men på plancherne (se billede) kan besøgende finde supplerende oplysninger. Her findes mange bekendte naturlege, f.x. natur-memory, natur-dominio, ringmærkning af fuglemodeller, mikroskopier med forberedte objekter, et naturpuslespil, en sansekasse med områdets materialer, sortering af lagunens karakterplanter og deres navne i et her-

barium. På en stor model af et træ kan man lære om økologiske forhold i naturen, mens man hæfter objekter og pile på. Allerede forberedte flettearbejder f.x. små kurve, kan færdiggøres med pil og tagrør – efter egnens traditionelle håndværkstraditioner.

To aktiviteter refererer til fortiden: et 2000-årig mosaikfragment fra en romersk villa i nabobyen San Dona di Piave skal kompletteres til en ... ? Gådens løsning forbliver en hemmelighed. Det kunne har været både en hest og en fisk. Det er lettere at sætte en antik krukke sammen af en masse af skår og hanke.

Et bredt tilbud

Naturcentrets målgruppen er kommunens egne 75 skoleklasser. I skoleåret fra september til maj vejledes dagligt to skoleklasser med 60 – 70 børn. Ved siden af indendørs oplevelser tilbydes ture i omegnens natur og i naturcentrets egen lille botaniske skolehave. En egen undervisningssti fører fra havets lavvandsareal hen over strand og skov til Laguna del Mort („Dødes lagune“). Stedet er -trods sit navn - en fest af farverige planter og fugle.

Naturcentrets hovedtilbud hedder „I dag laver vi skole på stranden“ og varer en hel dag. For skoler fra egnen Venezia er arrangementerne gratis. Naturskolen har sit eget didaktiske materiale – opslagsbøger og arbejdshæfter til eleverne, som korresponderer med skolernes læseplan.

I skolernes sommerferie er naturcentret åbent for publikum mod betaling af 1 Euro. Plancher og oplysninger er dog kun på italiensk, så kun få turister kigger ind. I år har institutionen sat tyngdepunktet på miljøvenlig turisme – også for mennesker med handicap eller social tilsidesættelse. Desuden tilbydes offentlige flerdagsekskursioner til Venetias laguneøer, cykleudlejning, internetbrug og – meget specielt! – arrangering af private møder og fester med „naturakzent“.

Sneppen begyndte at flyve

Kooperativet „Limosa“ driver to andre baser for naturformidling i området ved Venezia. Navnet „Limosa“ betyder „sneppe“. Det referer til den Store Kobbersneppe, som har sit levested i fladvandsområder med højt græs. Mens den er hyppigt i Nordtyskland og Danmark, findes den som ynglefugl i Sydeuropa kun i lagunen af Venezia, hvor den til gengæld er karakterarten.

Cooperativa Limosa var blandt de allerførste naturskoler i Italien, da de begyndte i 1987. Uden faste bygninger og kun med to cykler som driftskapital havde nogle lokale naturguide, såkaldte operatori naturalisti, fundet sammen til et kooperativt foretagende. „I de første ti år var alt meget beskedent og en betalt tur var et lykketræf“, siger Luana Castelli, en af cooperatives 8 naturguider og kompagnon fra begyndelsen. „Først da kommunen, Venezia amt og et lokal turistagentur kom med, kunne vi tilbyde et regelmæssigt program. Naturskolen Eraclea Mare åbnede i 1998 og er med sit rige udstyr i øjeblikket flagskibet blandt alle 11 naturskoler i amtet“. Cooperativet har sin egen internetside; www.limosa.it.

Attraktive tilbud til unge

I samarbejde med et rejsebureau tilbyder Limosa fleredagsekskursioner for skoleklasser til lave priser. Rejsernes mål er natur- og kulturprojekter vedrørende

bæredygtig naturbrug og økonomi i regionerne Veneto, Dolomitterne, Slovenia eller Bajern, men også „fun and sports“ aktiviteter, f.x. snowboarding. Det er vel nok en lille smule urimelig, synes jeg.

I skoleåret 2001/2002 har de 11 naturskoler vejledt 345 skoleklasser med i alt 8500 børn og 600 studenter. Alle arrangementer er i det mindste heldags, men tit flerdags, og hyppigt forbereder naturguiderne temaet i skoleundervisningen, før de tager ud. Nogle tilbud foregår i samarbejde med Den lokale World Wildlife Fund, ornitologisk forening og amtets vandforsyningsvæsen. En meget fascinerende tur, af en uges varighed, har floden Piave som emne – fra kilden i Alperne til Venezias industrihavn. Der skal læres om vandkraft, drikkevand, åens betydning for natur og landbrug, transport, kommunikation og kultur. „Vand er ingen selvfølge“ hedder budskabet.

Et andet tilbud til ældre klasser beskæftiger sig med bioindikatorer, f.x. laver på Venezias bygninger. Det er min erfaring at sådanne specialiserede emner findes hyppigt i Sydeuropas miljøpædagogik, mens vi i Sydslesvig i højere grad arbejder med en større synsvinkel.

Ingen enhedsform

Hvert italiensk amt har sit egen miljøpædagogiske program, og forskellene er ret store. Naturguiderne kommer fra

„grønne“, økonomiske og pædagogiske professioner med akademisk uddannelse. Hovedbestyrelsen G.A.E (Assoziazione Italiana Guide Ambientali Escursionistiche) kunne desværre ikke oplyse om et antal, fordi bjergførerne og guider til actionssports, f.x. Freeclimbing eller Canyoning, tælles med. Der findes dog ingen fælles videreuddannelse.

Kig ind i naboens have

Men vi skal nu tilbage til børnene ved Cooperativa Limosa. Efter at de har frit har prøvet alle tilbudte aktiviteter på de røde borde, bygger nogle børn en model af strand, skov, klit og naturcentret. Pap-maché og masser af skrigende farver

står til rådighed, og selv om det er kvælende varmt, er børnene meget optaget. Ganske vist snakker de mindste tre forskellige sprog, men der diskuteres vildt, om stranden skal laves med eller uden skrald.

„Det er slet ikke vores økonomiske succes, men børnenes begejstring og interesse som er vor bedste løn for mange års arbejde“, siger Luana Castelli, da vi siger farvel. Det var helt tilfældigt at vi mødtes – men det var fint for begge to at få snakket sammen om fælles miljøpædagogiske erfaringer. „Vi har ingen internationale kontakter, og det er vel godt at kigge lidt hen over hegnet!“

Ud med undervisningsministeren - i naturen!

Åbent brev til undervisningsminister Ulla Tørnæs

Af Naturskoleleder Dorrit Hansen Næstformand i Naturvejlederforeningen i Danmark

Kære Ulla Tørnæs. Du ønsker at naturfagene, bl.a. natur/teknik skal styrkes i folkeskolen, men vil ikke love at bruge flere ressourcer på de små klasser.

I Naturvejlederforeningen i Danmark glæder vi os over at man i Dansk Industri nu taler varmt for en undervisningsform i natur/teknik, som er praktiseret i naturvejlederkredse i de seneste 15 år. Det drejer sig om aktivitetsbaseret undervisning - *om naturen - i naturen*. Vi formidler naturen som en helhed, og bygger på oplevelsen af begejstring ved at undres, undersøge og eksperimentere. Vi træner den naturvidenskabelige tankegang og metode, men i naturen lærer eleverne også med kroppen, de finder glæden ved at være ude og i bevægelse, og får samtidig tilknytning til vores fælles naturgrundlag.

Naturskoler og naturcentre landet over fungerer som videnscentre for både natur/teknik og de øvrige naturfag, og huser ressourcepersoner med bred faglig, pædagogisk baggrund og erfaring, samt et brændende engagement.

Der er en del hvide pletter på landkortet, men vi imødeser en stor interesse for at få gjort naturskoletilbud til folkeskolen landsdækkende og implementeret i lokale læseplaner overalt i landet. En økonomisk løsningsmodel med stor potentiel effekt, når det gælder en styrkelse af danske skolebørns naturfaglige kompetencer.

De nye lærere med liniefag i natur/teknik er bjergtaget af de åbenlyst geniale tanker bag faget, og ønsker intet andet end at føre dem ud i livet. De kommer til folkeskolen med åbent sind og ønsker om nye lærerroller og læringsmetoder. Men de får 1-2 timer per uge i faget per klasse, og starter desuden i en kompleks skolehverdag i et lokalområde de ofte slet ikke kender. Med et halvt årsværk i faget fra seminarieret, har de ofte kun set et glimt af hvad natur/teknik kan rumme. De lokalkendte naturvejledere kan sammen med sciencecentre, virksomheder, kommunale anlæg og andre give de nye lærere en chance for at komme godt fra start, suge ideer til sig, lade sig inspirere og selv få lov at begejstres sammen med deres elever. Optimeret erfarings-

deling og flere ressourcer til efteruddannelse er vejen frem. Naturvejlederne stiller gerne deres ressourcer til rådighed.

Vi mener i øvrigt ikke det reelt giver mening at tale om at undervisning om naturen i naturen kun er natur/teknik. En skoledag i skov, mark, mose, på genbrugsstation eller lokal virksomhed, kan bruges i alle skolens fag, hvor oplevelser, aktiviteter og eksperimenter kan være knager for hukommelsen og fælles undren kan føre til videre arbejde i dansk, matematik, musik, historie eller hvad det skal være.

De timer der investeres i oplevelser i naturen med kompetent vejledning, giver rigelig valuta retur i form af stof og motivation til medansvar for læring, videnssøgning, vidensdeling, nye udfordringer - og en glæde ved naturen og fagene - der holder!

Kære Ulla - kontakt os for en dag på en dansk naturskole – det er aldrig for sent!

Ministeren

*Frederiksholms Kanal 21
1220 København K
Tlf 3392 5000
Fax 3392 5547
www.uvm.dk*

*Dorrit Hansen
Dorrit.Hansen@skolekom.dk*

Kære Dorrit Hansen

Tak for det tilsendte debatoplæg. Det glæder mig at se, at vi er enige om det vigtige i at styrke undervisningen i naturfagene og det værdifulde i undervisning om og i naturen.

En af skolens mange opgaver er at give eleverne mulighed for at udvikle sig til vidende og handlekraftige borgere, der i et demokratisk samfund kan være med til at tage vare på natur og miljø.

*Mange bekymrer sig med rette for de unges interesse for naturfagene, og der skal ikke herske tvivl om, at de naturvidenskabelige fags situation har regeringens opmærksomhed. Derfor har regeringen i handlingsplanen *Bedre Uddannelser* og i *"10 skridt mod en bedre folkeskole"* givet vores bud på, hvordan vi kan styrke undervisningen i de naturvidenskabelige fag.*

Naturskoler, science centre, virksomheder m.fl. har også deres rolle at spille. Mange tusinde elever besøger hvert år sammen med deres lærere naturskolerne. Jeg sætter stor pris på og glæder mig over, at lærere og elever har mulighed for at støtte sig til kompetente formidlere uden for skolen, som fx naturvejlederne.

Med venlig hilsen

Ulla Tørnæs

Samarbejde med kolleger i Schleswig-Holstein

For mange er Tyskland ukendt land med hensyn til, hvad der foregår på det naturformidlingsmæssige område. En skam, da det for alle os her i det sydlige Danmark er vores nærmeste nabo. Derfor var vi fem naturvejledere og én hund, der i marts 2002 drog på »spiontogt« blandt kolleger i Schleswig-Holstein. Formålet var at få et indtryk af, hvordan vore kolleger i det nordtyske arbejder, samt ikke mindst at medvirke til at skabe kontakter på tværs af landegrænsen.

På godt 30 timer oplevede vi:

- Das Freilandlabor med naturaktiviteter midt i Flensburg.
- Det økologiske landbrug/foreningsliv omkring en »besøgsgård« tæt ved Lübeck.
- Præsentation og diskussioner med engagerede foreningsfolk på café i Lübeck.
- Det offentlige skovbrug tæt ved Lübeck og deres syn på mangt og meget omkring »bæredygtigt skovbrug«.
- Oplevelsesskoven »Trappenkamp« med et årligt besøgstal på 210.000, guidet på en time af en seriøs, entusiastisk og fortælleglad »Waldpädagoge«.

Tilbage i Danmark sidder vi med en masse indtryk samt ikke mindst en række kontakter, som vi vil kunne gøre brug af måske til en evt. udveksling. En lynvisit, som den vi var på, retfærdiggør selvfølgelig ikke en grundig redegørelse af naturvejledningen i Tyskland. Et indtryk, vi sad med var dog, at der i Schleswig-Holstein foregår en masse spændende initiativer på mange forskellige niveauer, der alle er præget af stort engagement. Lighederne med os synes større end forskellene. Derfor må muligheden for at etablere et grænseoverskridende samarbejde i høj grad være til stede - til stor gavn for alle. Siden hjemkomsten har der fra tysk side også været forespørgsler om muligheden for en erfaringsudveksling.

I det følgende beskrives kort de steder, vi besøgte, da de efter vores vurdering meget godt repræsenterer mangfoldigheden.

Das Freilandlabor

Første stop var et lille naturområde i hjertet af Flensburg, placeret på en tidligere losseplads.

Stedet benyttes årligt af et par tusinde børnehaverbørn og skoleelever til at få førstehåndsoplevelser med og i naturen. Das Freilandlabor er tilknyttet »Institut für Biologi und Didaktik« under den Pædagogiske Højskole i Flensburg og benyttes af studerende til at afprøve diverse projekter. Elisabeth Voss-Ißenbeck er tilknyttet stedet på deltid og benytter en container som udgangspunkt for aktiviteterne. I Das Freilandlabor arbejdes med en blanding af naturhistorie (»ren« biologi) og sanseoplevelser (inspireret af Joseph Cornell).

Lars Kildahl Sønderby

Landskabsværkstedet
Dybbøl Banke

Lars Jørgen Grønbjerg

Det Danske spejderkorps
Stevninghus.

Ringstedtenhof - et økologisk »formidlingslandbrug«

Næste stop var i udkanten af Lübeck. Vi blev taget godt imod af Umweltpädagogin Britta Bisterfelt og vist rundt på et stort multiaktivitetscenter med blandt andet økologisk besøgslandbrug, gårdmejeri, gårdbutik, børnehave med videre. Stedets fundament er et meget aktivt foreningsliv med mange idealistiske kræfter. På »Ringstedtenhof« arbejdes med emner som »ernæring« og »psykomotorik« - det, at børn udvikles fysisk og psykisk ved bevægelse, når de er i naturen. Foreningen bag gården driver ligeledes en "Naturkindergarten", der holder til i skoven tæt ved byen.

Foreningslivet udmønter sig også i, at man på stedet har to frivillige unge, der via en udvekslingsforening (Freiwilliges Ökologisches Jahr- FÖJ) stiller et års arbejdskraft på Ringstedtenhof til rådighed.

NGO'er og hobbyformidlere

Torsdag aften var afsat til et møde med tre personer, der hver repræsenterer andre aspekter af naturformidlervordenen i Schleswig-Holstein.

Ilka Peterson arbejder for den udvekslingsorganisation (FÖJ), vi tidligere på dagen havde stiftet bekendtskab med. Nu fik vi et dybere indblik i de utallige muligheder, der er i udvekslingsidéen - måske er der her noget at opdyrke i højere grad for danske naturskoler etc.. På foreningens hjemmeside (se faktaboksen) findes der mere information, ellers er man meget velkommen til at kontakte dem, hvis man er interesseret i at være en del af programmet.

Stefan John er aktiv i Arbeitsgemeinschaft Natur- und Umweltbildung - ANU, der har som mål at være en paraplyorganisation for mange af de naturvejledningsmæssige initiativer, der findes i hele Tyskland - det være sig enkeltpersoner eller institutioner. ANU kan meget vel sammenlignes med vores fællessekretariat.

Uwe Ipsen er en »Ranger by heart« med stor veneration for det landskab han bor og lever i - det østligste Schleswig-Holstein med Biosphärenreservat Schaalsee

og Naturpark Mecklenburgisches Elbetal. Han udbyder deltagerbetalte vandring i landskabet med såvel natur- som kulturhistorisk indhold.

Af tidsmæssige årsager blev aftenmødet desværre ikke meget andet end en gensidig orientering, men der var mange fælles træk til det, vi kender fra Danmark.

Forstamt Lübeck

Tæt på byen har Lübeck Skovdistrikt en imponerende »skovgård« med skovbørnehave, savværk, tørrefaciliteter, juletræssalg (når den tid er!), brændesalg og salg af øvrige træ-produkter.

Erlebniswald Trappenkamp

Med næsten 30 år på bagen er dette store formidlingsområde (mere end 320 ha) en fasttømret institution med 210.000 besøgende årligt! Her tages udgangspunkt i det at få skovoplevelsen »formidlet« eller forklaret. Skovoplevelsen kan udvides med sikre hits som vildsvin, kronstyr og rådyr, - der findes i store indhegninger, - en butik med salg af mere eller mindre relevante effekter, en udstilling med skovens natur og en anden med trælegetøj. Vi blev her vist rundt af »Waldpädagoge« Andreas Schmidt. I Trappenkamp er der mange formidlingsmæssige guldgruber at blive inspireret af. Dette kan bl.a. ske via kurser, hvilket enkelte danske naturvejledere allerede har deltaget i.

Vi blev vist rundt af den lokale skovfoged, der levende fortalte om skovbruget, der er delvist "Naturland"-certificeret. Det er et sæt skovdyrkningsregler, der er skrapere end de herhjemme mere kendte FSC-normer. Vi fik forevist det stedlige savværk og skovbørnehaven og på en tur ud i skoven, så vi blandt andet på en skovlegeplads, og på skader forevoldt af vildsvin.

Aflysning af Verdenskonferencen

Skov- og Naturstyrelsen og Friluftsrådet besluttede sidst i juni at aflyse den planlagte internationale naturvejledningskonference den 9. – 13. sept. 2002 ”Nature Interpretation as a tool in promoting sustainable development”.

Formålet med denne konferencen var at fremme naturvejledning som et vigtigt redskab til at fremme en bæredygtig udvikling. Endvidere skulle borgerinddragelse, samarbejde med NGO'ere og demokratispektet indgå i konferencen med en række eksempler, der kunne bruges i andre dele af verden.

I stedet for en sædvanlig konferencerapport skulle konferencens resultater udmøntes i et ikke-politisk princippapir – en ”Code of conduct” for god naturvejledning – og i en håndbog, hvor principperne i en sådan ”Code of conduct” var illustreret med praktiske eksempler på, hvorledes man som naturvejleder inddrager bæredygtig udvikling i hverdagens formidling.

Den 26. juni 2002 var der 86 tilmeldte, heraf 76 udlændinge, og 45 deltagere fra arbejdsgrupper, keynotespeakere og sekretariat. Alt i alt 131 deltagere, heraf 86 udlændinge.

Skov- og Naturstyrelsen og Friluftsrådet fandt på denne baggrund ikke, at antallet af udenlandske deltagere var højt nok til at sikre den kreative og ”mangesidige” proces, der skulle føre frem til en ”Code of conduct” for god naturvejledning og en håndbog af høj international standard og besluttede på denne baggrund at aflyse konferencen.

Friluftsrådet og Skov- og Naturstyrelsen finder fortsat, at naturvejledning er et vigtigt redskab til at fremme en bæredygtig udvikling og vurderer nu hvorledes det forarbejde, der er gjort til konferencen, kan nyttiggøres bedst mulig, f.eks. i kommende ”beslægtede” internationale konferencer.

Vi har tilbudt International Ranger Federation, at naturvejledere fra Danmark vil forestå en workshop på den kommende IRF-konference i Australien den 21.- 28. marts 2003. Dette forslag har IRF sagt ”ja tak” til.

Friluftsrådet og Skov- og Naturstyrelsen har derfor inviteret de naturvejledere og Grønne Guider, der var involveret i arbejdet i Organisationsgruppe og Indholdsgruppe eller som Workshopledere, til et arbejdsseminar på Helsingør Vandrehjem” den 10. –11. september 2002. Her vil vi lægge en plan for hvordan vi kommer videre med ”Nature Interpretation as a tool in promoting sustainable development”.

Årsrapport 2001 på trapperne

Årsrapporten er lidt forsinket på grund af de strukturændringer, der har fundet sted i Skov- og Naturstyrelsen med flytning af kontorer mv. Men nu er den ved at være færdig.

Den beskriver med ord, tal og grafik naturvejlederarbejdet i Danmark i 2001. Fra 14 naturvejledere i 1987 var ordningen i 2001 vokset til at omfatte 247 naturvejledere. Af disse har 221 fungeret som aktive naturvejledere og har gennemført tilsammen mere end 25.000 naturvejleder aktiviteter i 2001 med i alt ca. 808.000 deltagere. Årsberetningen er krydret med 7 spændende naturvejleder-beretninger.

2001 var et begivenhedsrigt år for Naturvejlederordningen, og var bl. a. præget af et omfattende evalueringsarbejde og af nedlæggelsen af Naturvejlederudvalget. Også dette beskrives i årsrapporten.

Arbejdsgivermøde i 2003

Som bekendt skete der en ændring af Naturvejlederordningen i forbindelse med regeringsskiftet i efteråret 2001, idet Naturvejlederudvalget blev nedlagt som et led i regeringens sanering af råd og nævn. Regeringen fandt, at Naturvejlederordningens fremtid ikke afhang af, at der eksisterer et fast udvalg på dette område, og at Skov- og Naturstyrelsen og Friluftsrådet administrativt kan koordinere og indhente den rådgivning, som er nødvendig for at drive og udvikle ordningen.

Friluftsrådet og Skov- og Naturstyrelsen er indstillet på at tage denne udfordring op og sikre, at Naturvejlederordningen fortsat udvikles i tæt samspil med interessenterne i ordningen og at den viser samme evner til dynamik, tilpasning og nytænkning som i de første 15 år.

Derfor har Fællessekretariatet bl. a. aftalt jævnlige møder med Naturvejlederforeningen og vi er i gang med at planlægge et arbejdsgiverseminar på Den Kommunale Højskole i foråret 2003.

Møde med Naturvejlederforeningens bestyrelse.

I juni holdt Naturvejlederforeningens bestyrelse og Fællessekretariatet et gensidigt orienterende møde. På dagsordenen var:

- det fremtidige regionale arbejde
- projektansøgningsprocedure
- hvordan kommer vi videre med naturskolearbejdet i Danmark
- efteruddannelse
- Naturvejlederordningens fremtid

Det blev til spændende og konstruktive drøftelser, og Fællessekretariatet og Naturvejlederforeningen var enige om at mødes jævnlig fremover.

Udviklingskonference om naturvejledning for folkeskolen

Onsdag den 5. til torsdag den 6. februar 2003 på Odense Vandrerhjem. Pris ca. 500,- plus transport.

For naturvejledere/naturformidlere der arbejder med skolebørn

Arrangør: Naturvejlederforeningen
Støttet af Friluftsrådet med Tips- og Lottomidler

Naturvejlederforeningen har i samarbejde med de ni naturskolefolk der deltog i Nordisk- Baltisk naturskolekonference i Sverige i sommeren 2001, søgt og fået tilsagn om støtte til afholdelse af en naturskoleudviklingskonference.

Der er behov for tættere dialog og samarbejde mellem de danske naturskoler, herunder naturvejledere /naturformidlere der har folkeskolens elever og lærere som en vigtig målgruppe.

Formålet med konferencen er at samle ideer og udstikke retningslinier for den fremtidige udvikling og styrkelse af området. På grundlag af en række indlæg på konferencens første dag vil der på konferencens anden dag blive formuleret en konkret køreplan for udvikling af naturskoleområdet i Danmark

Sæt kryds i kalenderen - vi tager afsæt til et spændende og nødvendigt udviklingsarbejde - og vi vil ha' DIG med!

Konferencens 1. dag:

Oplæg og diskussion om bl.a.: Folkeskolens åbning mod samfundet (Vision 2010), inddragelse af omgivelsernes ressourcer i undervisningen, forskellige intelligenser og indlæring i uformelle læringsrum, sociale kompetencer, sundhed og udeundervisning, naturvejledning og naturfaglig dannelse.

Om aftenen fokus på erfaringsudveksling naturvejledere imellem.

Konferencens 2. dag

Generel drøftelse af behovet for samarbejde omkring udvikling af naturskoler. Herefter fastlæggelse af den fremtidige struktur for samarbejdet samt nedsættelse af arbejdsgrupper på specifikke områder, som ønskes udviklet.

Et af de primære mål vil være at lave en jobbeskrivelse for en konsulent på naturskoleområdet samt at nedsætte en styregruppe for denne - og skaffe en! Andre konkrete mål vi sætter kan være: Styrket efteruddannelse på naturskoleområdet. Formaliseret samarbejde med Undervisningsministeriet og DPU. Udarbejdelse af et organiseret tilbud til landets lærerseminarier. Udarbejdelse af informationsmateriale om naturskoletilbud til landets kommuner.

Nærmere program med oplysninger om tilmelding fås primo november på Naturskolekonferencen på Naturvejleder-Net eller ved henvendelse til dorrit.hansen@skolekom.dk

Mange hilsner på bestyrelsens og planlægningsgruppens vegne
Dorrit Hansen

Naturvejlederforeningen i Danmark

Naturvejlederforeningen i Danmark er et fagligt forum for naturvejledere og naturskolepersonale samt andre der interesserer sig for naturvejledning med henblik på spredning af erfaring og information om naturvejledning.

Det overordnede mål er at fremme og opmuntre til naturskolevirksomhed og naturvejledning på et højt kvalitetsniveau samt at arbejde på, at alle sikres mulighed for naturoplevelser og friluftsliv.

Naturvejlederforeningen er ikke en egentlig fagforening - dertil har naturvejlederne for mange forskellige arbejdsgivere og ansættelsesforhold samt mange forskellige former for uddannelse.

Medlemsbladet NATURvejleder

Foreningen udgiver bladet NATURvejleder, som udkommer 4 gange årligt, og som indeholder temaer, debat, nyheder og »Tips og Tricks«, der er relevante for naturvejledere i hverdagen.

Redaktionen forsøger at opsnuse, hvad der foregår på naturformidlingsområdet rundt om i landet og give det videre til medlemmerne via bladet. Derudover bringer bladet nyt fra de regionale netværk af naturvejledere og naturformidlere samt nyt fra Fællessekretariatet for naturvejledning, dvs. Friluftsrådet og Skov- og Naturstyrelsen.

Naturvejledernes årskonference

Årskonferencen er samlingspunktet for naturvejlederne i Danmark. Den næste Årskonference afholdes på Houens Odde Spejdercenter it til dagene 5. -7. marts 2003. Hver årskonference har sit eget tema, ligesom Naturvejlederforeningens generalforsamling afvikles i forbindelse med årskonferencen. Her kan du få direkte indflydelse på foreningens arbejde og fremtid.

Naturvejlederforeningens web-adresse er:

www.natur-vejleder.dk

På foreningens hjemmeside er der oplysninger om foreningens mål og virke samt links til naturvejledere og naturskoler i Danmark.

NATURVEJLEDERFORENINGEN I DANMARK

v/ *Torben Bøgeskov*,
Naturcenter Koutrupgård,
Koutrupvej 17, Hammer,
7160 Tørring
E-post: tob@sns.dk

Bestyrelsen:

Torben Bøgeskov (formand), Dorrit Hansen,
Kirsten Blicher Friis, Tove Krogh Stockmarr,
Allan Guido Nielsen, Morten D.D. Hansen,
Helle-Marie Taastrøm (kasserer).

Naturvejlederforeningen på Internet:

<http://www.natur-vejleder.dk>
E-mail: ugler@natur-vejleder.dk

Kasse og regnskab:

Helle-Marie Taastrøm, Nauhøjvej 1, Rostved, 8410 Rønde
(Husk at skrive dit navn når du betaler kontingent, er især vigtigt ved homebanking)

Medlemsskab og adresseændring:

Morten DD Hansen, Molslaboratoriet,
Strandkærvej 6-8, Femmøller, 8400 Ebeltoft
Tlf. 8752 7272 - E-mail: mortendd@molslab.dk

Naturvejlederforeningen 10 år

Naturvejlederforeningen i Danmark fejrede sit 10 års jubilæum behørigt ved en reception for venner og medlemmer fredag den 6. september i aktivitetshuset på Vestamager.

Vi fik pæne ord med på vejen fra Friluftsrådet ved Ida Sloth Bonnvie, fra Skov- og Naturstyrelsen ved Arne Bondo-Andersen og fra os selv ved formand Torben Bøgeskov i lydefri hvid skjorte i dagens anledning.

Povl Egede Andersen mindede os om hvad det hele handler om i en flot tale trods sine vist nok 94 år.

Var du ikke blandt de knap 30 der fandt vej til Amager den dag, gik du desuden glip af Rikkens friskrøgede muslinger tilsat den smukke sensommerudsigt over sletterne - og senere på aftenen den tyrkiske buffet, Allans discobånd og frisk sludder-sladren fra alle kanter til sent sent sent.

Tillykke alligevel med din forenings første 10 år.

Dorrit Hansen

Lokalredaktører

Karin Krogstrup (KK)

Læsø Kommune
Tlf.: 9849 1300
natur@laesoe.dk

Esben Buch (EB)

Ålborg kommune
Tlf: 9930 2071
park.natur@aalborg.dk

Jens Frydendal (JF)

Naturskolen ved Hald
Tlf.: 8663 8500
Jens.Frydendal1@skolekom.dk

Henrik Sell (HS)

Naturhistorisk Museum
Tlf.:8612 9777
sell@nathist.aau.dk

Lars Jørgen Grønberg (LJG)

DDS, Stevninghus Spejdercenter
Tlf: 7468 7180
ljg@dds.dk

Jesper Vagn Christensen (JC)

Fyns Statsskovdistrikt
Tlf: 6265 1777
jvc@sns.dk

Landet derude

Indberetninger fra
lokalredaktører

Peer Nørgaard (PN)

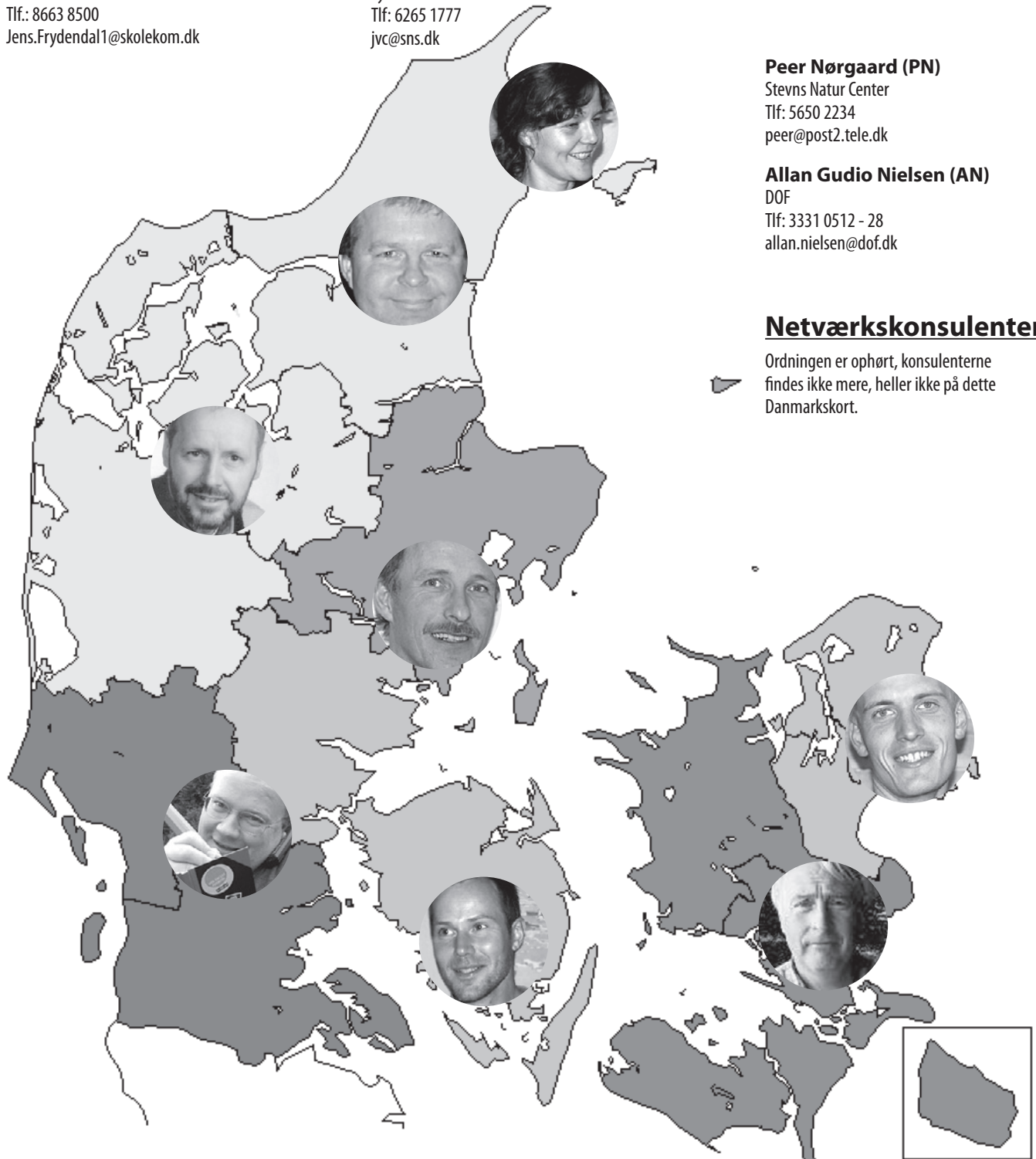
Stevns Natur Center
Tlf: 5650 2234
peer@post2.tele.dk

Allan Gudio Nielsen (AN)

DOF
Tlf: 3331 0512 - 28
allan.nielsen@dof.dk

Netværkskonsulenter

Ordningen er ophørt, konsulenterne
findes ikke mere, heller ikke på dette
Danmarkskort.

Nyt om navne og arbejdspladser

Fiskebæk Naturskole

Lars Stubkjær frikøbes et halvt år af Skov- og Naturstyrelsen til at udarbejde nye regler/bekendtgørelser for Farum Sø og Furesøen.

Lars fortsætter som redaktør af nærværende tidning.

Claus Helveg Ovesen er pr. 1. oktober ansat i et halvt år som vikar på Fiskebæk Naturskole. Claus var indtil 1. oktober ansat som biolog i Skov- og Naturstyrelsen.

Jægersborg Skovdistrikt

Karen Louise holder orlov fra d. 1.8.02 og et år frem.

Annegrete Munksgård fra det gamle friluftskontor i Styrelsen er ansat som vikar for Karen Louise. Annegrete er en gammel kending af naturvejledningen, hun har i mange år været koordinator for efteruddannelsen og er selv uddannet naturvejleder. Vi glæder os meget til samarbejdet.

Den 1. oktober siger vi farvel til Søren Breinholt der har været barselsvikar for Stella. Søren er en kanon naturvejleder, så hvis der er nogle der mangler assistance eller kender til job, så sig til!!

Dansk Skovforening

Eva Skytte er gået på barsel for tredje gang og regner med at være tilbage igen på pinden til næste sommer. Forsættelse følger.....

Ny naturvejleder på Midtsønderjyllands Museum & Gram Lergrav

Den 1. juli bød vi geolog Bent Lindow velkommen som ny formidler ved museet. Naturvejleder Tove Stockmarr har orlov året ud til fordel for et nyt formidlingsprojekt (se under spalten "På dybt vand"). Vi har bedt Bent fortælle lidt om sig selv og sin baggrund for jobbet som naturvejleder:

»Jeg hedder Bent Lindow og er ansat som vikar for naturvejlederen ved Gram Lergrav. Jeg er uddannet geolog ved Københavns Universitet. Mit speciale omhandlede en af de uddøde hvaler, der er fundet i lergraven, og jeg har tidligere haft studenterjob som formidlingsmedarbejder ved lergraven. Mit arbejde vil fortrinsvist gå ud på at undervise skoleklasser og vejlede besøgende om geologi og fossiler. Jeg glæder mig til fortsætte Tove Stockmarrs hidtidige arbejde og vil give mit eget bidrag til projektet ved at udarbejde en populær guide til lergraven«.

Aldrig set før

Fuglekasser på samleband

Skovarbejder Erik Danielsen ved Fyns Statsskovdistrikt har opfundet, hvad vi kalder for "Den fynske fuglekassegenerator". "Generatoren" er super effektiv, når man skal lave fuglekasser sammen med en masse mennesker – børn som voksne. Måske kender læseren er gerekasse – det er sådan en kasse, som man placerer et bræt eller en liste i, når man ønsker at save det/den over i en bestemt vinkel. Med "generatoren" er vi gået et skridt videre. Her lægger man et bræt i, holder det fast og skærer det over i de savspor som "generatoren" er forsynet med. Hopla, så har man straks de 6 stykker træ, der skal bruges til en mejsekasse. Så er det bare at bore et hul i forsiden og sømme kassen sammen, så kan fuglene bare komme.

Se specifikationer, tegning og praktiske oplysninger på Fyns Statsskovdistrikts hjemmeside: skovognatur.dk/fyn

På Natur-, Miljø- og Lokal Agenda 21 Centret på Trente Mølle har naturvejleder Leif Sørensen brugt varianter af "generatoren" til kasser til stære og til hasselmus. På Fyns Statsskovdistrikt hører vi gerne om eventuelle erfaringer med "generatoren". Skriv til d72@sns.dk

Skovlyst Naturskole i Aabenraa udvider med en ny naturskolesatellit

Efter tre år i skoven har Skovlyst Naturskole udvidet sit virkefelt med en naturskolesatellit ved vandet. Satellitten er placeret på den lille ø Kalvø i Genner Bugt, hvor vi har fået fine lokaler i hovedbygningen på øen. Formålet med stedet er fremover at kunne tilbyde undervisning, aktiviteter og ture om hav, strand, friluftsliv og geologi, som et supplement til vores vanlige ture i skovene ved Skovlyst Naturskole. I foråret 2002 blev dørene til naturskolesatellitten åbnet, sammen med den nye miljøminister H.C. Schmidt. Kikkerter, teleskoper, fiskenet med mere er indkøbt og de første mange klasser har for længst sat deres fodspor rundt langs øen, så nu håber vi blot fremover på en jævn strøm af vide- og opleveslesbegærlige mennesker på vores lille nye satellit.

Nyt om lossen i Stenderup Skovene (ved Kolding)

Bent Junker-Hansen fortæller, at der fortsat er livstegn fra lossen! Den 7. april 2002 blev den iagttaget på en mark mellem Agtrup og Sdr. Stenderup. Den gik stille og roligt på "kattestien" huskattens velprøvede veksler. På et tidspunkt stod den stille og kiggede på Bents vidne. Herefter luntede den igen afsted og forsvandt igennem hegnet. Det har været rygter om, at den er set i nærheden af Sønderskov (Stenderup Skovene), hvor den tidligere er iagttaget flere gange. Bent har også fået henvendelser fra Dalby og Kolding området, hvor den er iagttaget flere gange.

Det sidste nye er fra lossens hjemmebane – Stenderup Skovene – her i Midtskoven. Her fandt nogle meget troværdige vidner en rå, der var taget af lossen den 3. august 2002 om morgenen. Råen var bidt i struben på samme karakteristiske måde som tidligere set. Der var ingen tvivl om, at lossen havde været på jagtstien igen ...

Generelt er det blevet sværere at få oplysninger ind om lossen, da de lokale ikke melder, når de ser den eller ser et dødt rådyr på samme måde som før. De siger til Bent ... jamen, vi troede jo ikke, at det havde jeres interesse længere, for alle ved jo, at den er her!

Naturressourcer på nettet

På Naturskolen i Raadvad følger vi vist mainstream – og det betyder at vi lige nu roder med naturformidling via internettet. Vi er med i et projekt under det der hedder »IT, medier og folkeskolen« sammen med tre folkeskoler i Lyngby-Taarbæk kommune. Vi skal opbygge en interaktiv webside, for de klasser på mellemtrinnet på de tre folkeskoler, der vil arbejde med lokal natur, kultur og miljø.

ITMF-projektet, der har arbejdstitlen »Naturressourcer på Nettet«, bliver forhåbentlig senere til naturskolens forlængede arm og et permanent arbejdsredskab for skolerne i naturskolens tre kommuner. Vi VED at andre end os og fru Tove i Gram sidder og roder med det samme – så hvorfor ikke have glæde af hinandens ideer, tanker og erfaringer med hvordan nettet kan bruges i vores formidling, uden at barnet ryger ud med badevandet.

Kontakt dorrrit.hansen@skolekom.dk og lad os slå nogle pjalter sammen.

Igangværende udstillinger

Sjælland

Ræven og mennesket

Ræven er kommet tættere på os mennesker gennem de sidste 100 år og findes i dag overalt i vores byer. Livet med byræven giver os mange gode oplevelser, men er heller ikke helt uden problemer. De fleste kender og har set ræven, men der er stadig knyttet mange myter og fordomme til ræven. Sover ræven rævesøvn? Er ræven farlig for mennesker? På Naturcentret kan du få klar besked om ræven. Gennem aktiviteter og lege kan du lære dette fascinerende dyr lidt bedre at kende.

Udstillingen tager også fat i hvordan vi løser de problemer der kan opstå når ræven kommer for tæt på.

Det store naturområde på Vestamager har en stor rævebestand. Rævene spiller også her en vigtig rolle for bl.a. bestanden af vadefugle. Udenfor på Kalvebod Fælled kan du komme tæt på naturen og på Ræven!

Hovedtemaerne i udstillingen er

- Rævens biologi
- Rovdyr og byttedyr
- Ræven i byen
- Jagt og regulering af rævebestanden
- Ræven i eventyr og myter

Udstillingshuset på Naturcenter Vestamager, 13. oktober 2002 til 6. marts 2003

Udstillingen er åbent for alle i weekender og på helligdage kl. 10-16

(dog ikke i december måned)

"Man må sno sig!"

En udstilling om ålens forunderlige liv og død. En udstilling hvor du er en ål og skal undgå alle farerne på din vej fra Esrum Sø til Sargassohavet for at gyde. En røre, kravle, lege og lytte udstilling for børn fra børnehøvelderen til børn i 4 -12-årsalderen.

Ved forudbestilling kan det arrangeres aktiviteter, der omfatter ålefangst i Møllegårdens ålekiste og madlavning med ål på menuen.

Udstillingen har åbent d. 12/10-2002 til 21/3-2003

Sted: Esrum Møllegård, Klostergade 12, Esrum, 3230 Græsted

Tid: Kl. 10-15 (Ålefangst og madlavning kun hver tirsdag)

Fyn

Naturvejleder Carsten O. Hansen fortæller, at der på Naturskolen Ålørkedet – som ligger i Fyns største indvindingsområde for råstoffer - i perioden 9. maj - 15. september 2002 var en fotoudstilling om naturpleje i praksis.

Udstillingen omfattede hegning og græsning, rydning og plantning, pleje af oldtidsminder og de mange praktiske indretninger såsom shelters, broer, stenter, stier etc. til glæde for de besøgende. Målet med naturplejen i det store offentlige naturområde ved Tarup-Davinde er bl.a. at sikre stor artsrigdom af planter og dyr, at skabe smukke landskaber og at udføre miljøvenlig pleje f.eks. ved hjælp af græssende dyr. Udstillingen er samtidig et ønske om at beskrive det arbejde, som medarbejderne i Tarup-Davindes naturplejeprojekt udfører.

Carsten beretter videre at der i foråret 2002 er igangsat et flerårigt naturovervågningsprojekt i Tarup-Davinde. Formålet er at kunne følge udviklingen af planters og dyrs indvandring til det tidligere grusgravsområde gennem de kommende år, således at vi kan sikre den bedst mulige balance mellem naturbeskyttelsesinteresserne og fritidsinteresserne i området. Vi har truffet aftale med forskellige fynske eksperter m.h.t. fugle, insekter, padder, planter og søerne.

Midtjylland

Udstilling om strandsten og geologi

Om de sten og fossiler som man finder på marken, ved stranden eller i grusgravene. Udstillingen vil være værkstedspræget.

Udstillingen kan ses på : Gram Slot, 6510 Gram. Tlf.: 74 82 10 00.

Åbningstider: 1.9.-30.4.: Tirsdag –lørdag: 13-16. Søn- og helligdage: 10-16.

Mandag lukket.

”Jordens Oldtid”

Primært fossiler og bjergarter fra den ældste periode af Jordens historie hvorfra der kendes liv som er bevaret som fossiler. Udstillingen bygger på genstande fra Palle Gravesen.

Udstillingen kan ses på : Gram Slot, 6510 Gram. Tlf.: 74 82 10 00.

Åbningstider: 1.9.-30.4.: Tirsdag –lørdag: 13-16. Søn- og helligdage: 10-16.

Mandag lukket.

”Livet i Gram Havet”

Enestående fossiler fra Gram Teglværks lergrav. Der er bl.a. udstillet hvalskeletter fra det hav, der dækkede det meste af Danmark for 6 millioner år siden.

Udstillingen kan ses på : Gram Slot, Slotsvej 54, 6510 Gram. Tlf.: 74 82 10 00.

Åbningstider: 1.9.-30.4.: Tirsdag –lørdag: 13-16. Søn- og helligdage: 10-16.

Mandag lukket.

På dybt vand

Danmarks Geologi på internettet – ”hands on formidling” på nettet?

Den 1. juli gik naturvejleder Tove Stockmarr ved Midtsønderjyllands Museum på orlov fra naturvejlederstillingen for at prøve kræfter med et helt nyt formidlingsprojekt med udgangspunkt i Danmarks Geologi. Projektet ”Danmarks Geologi på internettet” og er som titlen antyder 100% digitalt og således intet mindre end et forsøg på at praktisere ”hands on”-formidling på nettet. ”Danmarks Geologi på Internettet” udkommer under www.Naturnet.dk. Projektet er et joint venture mellem Midtsønderjyllands Museum og Nationalkomiteen for Geologi.

Projektet er intet mindre end et forsøg på at promovere det geologiske fagområde. Det henvender sig primært til den meget brede gruppe af naturinteresserede danskere der gerne søger mere ny viden samt nye forslag til ture i naturen. Sekundært henvender projektet sig til undervisere i folkeskolen samt pædagoger i børnehaver og skolefritidsordninger. Det er projektets intention at sidstnævnte målgruppe efter besøg på websitet bliver inspirerede til at inddrage geologi i deres daglige arbejde med børnene.

Beskrivelsen af de geologiske lokaliteter dækker et bredt udsnit af Danmarks geologiske historie.

Beskrivelserne demonstrerer de geologiske processer som har formet og stadig om-danner vort landskab. Lokaliteternes geologi beskrives i et let forståeligt sprog, og bliver baseret på en videnskabelig beskrivelse. Det er intentionen at foreslå disse ud-flugtsmål som turforslag i kombination med områdets flora og fauna, kulturhistorie, m.m. således, at geologien præsenteres i sammenhæng med disse emner. Målet er således, at der om godt et år ligger 140-150 geologiske lokaliteter på www.Naturnet.dk der dækker et bredt udsnit af den umiddelbare, og for almindeli-ge mennesker, synlige del af Danmarks geologiske opbygning.

For løbende at kunne kontrollere projektets egnethed overfor målgruppen nedsæt-tes der i løbet af efteråret en fokusgruppe der repræsenterer den kommende mål-gruppe. Tove hører således meget gerne fra naturvejledere der bruger geologi i deres daglige formidlingsarbejde eller fra naturvejledere der gerne vil inddrage geologi i arbejdet. Med henblik på at afprøve projektet opfordres interesserede derfor til at sende en mail til Tove på adressen: ts@sja.dk.

Projektet er af et årsværks varighed og finansieres af såvel offentlige som private midler og indsatser. Projektet støttes bl.a. økonomisk fra Friluftsrådet der har bevil-iget 285.000 kr. til løntilskud til projektlederen.

Edderkoppen - nyt fra netværkene

Naturvejlederne fra Fyns og Vejle Amter mødtes torsdag d. 8. august på Houens Odde Spejdercenter for at brygge på skumle planer for naturvejledernes årskonfe-rence i marts 2003. Mere vil jeg ikke afsløre nu. JVC

Og så lidt hygge ude fra landet

Svineproducenter lufter ud

Søndag d. 9.juni slog en af Århus egnens største svineproducenter dørene op til sit landbrug for at give besøgende mulighed for at se, hvor flæskestegen kommer fra. Grøttrupgård ved Hjortshøj bliver denne dag til Kig Ind gård, hvor almindelige be-søgende bl.a. ikke behøver at melde deres ankomst i forvejen.

Det nye besøgskoncept Kig Ind Gård (KIG) havde sin start i 2000, hvor Landbrugs-raadet bl.a. støttet af Friluftsrådet påbegyndte arbejdet med at finde og etablere gårde. Ideen med besøgs gårdene er, at de skal være med til at skabe større forståelse og åbenhed mellem land og by ved hjælp af direkte formidling, aktiviteter og ople-velser. Besøgende kan ikke alene komme på besøg på Kig Ind gårdene til et aftalt besøg med landmanden, men kan også komme på uanmeldte besøg inden for gårdenes åbningstid. Her er der etableret et »Spor på Gården«, hvor de besøgende via en folder kan følge en fastlagt rute rundt på gården, hvor de kommer tæt på pro-duktionen og dyrene. På hjemmesiden www.kigindgaard.dk kan man læse mere om de forskellige KIG rundt om i landet.

Nyt spor i landskabet

Med duften af blomstrende rapsmarker i lugtegangene og lærkernes uendelige triller fra himlen åbnede et nyt Spor i landskabet ved Skejby Kristihimmelfartsdag - spor nr. 73 siden starten i 1997.

75 fortrinsvis Skejbyborgere var mødt op da formanden for beboerforeningen, Ulla Knudsen, med en hækkeskaks udførte det gyldne snit på det røde silkebånd for dermed officielt at markere åbningen. Efter et par indledende bemærkninger ved naturvejleder Lars Bøgh fra Naturcenter Nymølle blev »Sporet« overdraget til Gl. Skejby Beboerforening.

Sporet ved Skejby er kommet stand efter ønske fra beboerne i Gl. Skejby, som gerne vil kunne gå ture i landskabet væk fra de trafikerede veje. Den mulighed er nu skabt med velvilje fra de involverede lodsejere. Som det første spor i landet er ruterne lagt så man kan kombinere sig til flere rutelængder alt efter kondition og lyst.

Solstråler i Grenaa

Naturskolen i Grenaa og dermed Kai Hansen har været i tæt samarbejde med børnehaveklasse og deres bedster i området. Flere gange med ture i det fri, enkelte gange med de rigtige forældre. Spændende og let at gå til med mange gode historier fra den ældre gruppe.

Det var Friluftsrådet, der tilbød deltagelse i Familien i naturen, året rundt. Kaldet »Solstråler«. Vi hoppede altså med og fik endda pænt tilskud til at gøre lidt ekstra, og fik nye kontakter til de ældre, der jo kommer langt omkring.

Er netop ved at gå med i en ny runde i efteråret. Måske er det noget for jer?

Så er vi igen ovre årets største dag på Randers Naturskole...

Som en del af Randers Festuge afholder Helle-Marie og Lars på Naturskolen hvert år et stort arrangement, som spiller op til det overordnede tema for hele byens festuge. I år var det emnet »Randers og Arkitekturen«, der skulle under behandling.

»Natur, Kunst og eget design« blev derfor deres fortolkning af temaet.

Formen på dagen er efterhånden blevet en tradition: Der var arrangeret 12-15 workshops a' 30-60 minutters varighed som de ca. 2500 børn kan vælge imellem. Den 35 mand store besætning på aktiviteterne var en blanding af Naturskolens egne ansatte, naturvejlederkolleger fra Amtet, kommunens udlånte gartnere og hyrede folk.

Aktiviteterne var forskellige former for naturmaling, lerperler brændt på bål, pileflet, sivflet, kæmpe sandkasse, snitteværksted, teaterdukke af naturmaterialer, kultryk, smykker og nøgleringe af hjortetak.

Sådan en dag er en god dag på Naturskolen. Lars og Helle Marie kommer ud med deres budskab, ungerne får gode erfaringer og oplevelser med hjem og de får ladet batterierne op ved synet af alle de tilfredse gæster.....

Randers Kågen

Naturskolen har fået bygget en kopi af en traditionel pramdragerpram, eller kåg som den også kaldes!. »Hjalmar Ussing« er 10,3 m lang og 3,4 m bred, bygget i lærketræ og er blevet søsat, fordi Helle-Marie og Lars gerne vil formidle kulturhistorien om pramdragernes liv og levned på Gudenåen. Når kågen er blevet godkendt af Søfartsstyrelsen skal den anvendes til sejlads med skoleelever, foreninger og naturturoer i Randers.

I hælene på forskerne

»Molslaboratoriet har fået støtte fra Friluftsrådet på 105.000 til etablering af en sti med titlen »I hælene på forskerne«, hvor forskningen på de 1½ kvadratkilometer naturarealer vil blive illustreret vha. simple forsøgsopstillinger. Bl.a. vil man tydeligt kunne illustrere effekten af forskellige driftsformer på vegetationen.«

Et sommerbrev fra Samsø

Samsø d. 27. aug. 2002.

Der er nok at se til på Samsø. I dag tirsdag er der f.eks 9 (ni) grupper, der besøger naturskolen. De 3 grupper tager vi os særligt af, de 6 andre deltager mere eller mindre på egen hånd i tirsdags åbenthus på Samsø Naturskole. Kan du så forstå, at det kniber med at få tid til at skrive til dig. Nå, spøg til side. Det er ikke hverdagskost med så mange besøgende, trods alt.

Vi er kommet ned på jorden igen efter sidste års rekordår. Og sommeren 2002 har vel været et almindeligt godt år med godt fremmøde på offentlige arrangementer i ferien og fyldt op med skoler o.a. grupper udenfor sommerferien. Jeg har som vanligt afviklet et par kurser for højskolen og et enkelt lille kursus i naturvejledningsteknik. Naturskolens kunder spænder fortsat fra dagplejen, børnehaver over skoler, gymnasier, seminarier til Århus Universitet plus selvfølgelig foreninger, menighedsråd, fætre/kusine sammenkomster o.m.a. Alt sammen godt, men vel ikke noget at skrive til dig om.

Ja, så har sommeren budt på ret mange telefonopkald på arbejde og privat fra velmenene turister, der har fundet en død sæl. Du gør dig ikke begreb om, hvor mange mennesker, der kan finde den samme sæl !! Det bliver ofte til en telefonsnak om meget andet end sældød, ja, det kan næsten blive til naturvejledning via telefonen. Er der mon kolleger, der har produktudviklet på det ?

Ellers går den gamle naturvejleder og tænker lidt over egen praksis, godt hjulpet på vej af den megen snak om bæredygtighed, aflyst verdenskonference i Danmark, næste konference i Australien.

Og så her jeg netop erfaret at naturskolens hjemmeside har haft ca. 1200 besøg siden vi begyndte at registrere for 3 måneder siden. Det kunne være utroligt spændende at vide, hvad de mange besøgende har fået ud af det.

Stor hilsen fra Samsø
Bjarne

Bliv medlem

Udfyld kuponen og send den til:

Naturvejlederforeningen i Danmark v/ Morten DD Hansen
Molslaboratoriet, Strandkærvej 6-8, Femmøller
8400 Ebeltoft

Navn:

Adresse:

Postnr. og by:

☐ Medlemskab 2002	300,- kr.
☐ Personligt abonnement (1 eks. af bladet)	200,- kr.
☐ Virksomheds-abonnement (op til 5 eks. af bladet)	600,- kr.
☐ Jeg ønsker sidste årgang af NATURvejleder	75,- kr.

Materialer til undersøgelser af miljøet

Laboratorieudstyr
Ekskursionsudstyr
Præparationsudstyr
Meteorologi
Litteratur
Etologi
Zoologi
Anatomi
Fysiologi
Genetik
NaturTeknik-udstyr
Mikroskoper
Stereolupper
Mikrobiologi
Akvarieudstyr
Værktøj
Friluftsudstyr
og meget mere

Stor hornugle udstoppet for Skov- og Naturstyrelsen på eget autoriserede konservatorværksted.

Rekvirer gratis katalog

DAN FAUNA

Guldbergsgade 36, 8600 Silkeborg

E-mail: DanFauna@DanFauna.dk. Hjemmeside: www.DanFauna.dk

☎ 8681 3652 Fax: 86800322. Øst for storebælt ☎ 58533853

Kaste- / flydenet

Det ideelle net til at kaste ud fra bredden eller fra en bro. Nettet er let og holder sig højt i vandet når det trækkes ind.

Det er fremstillet af meget stærkt kunststof med forstærkning på kanterne. Diameter: 27 cm. Inkl. 12 meter line på vindsel.

Pris kr. 220,-

I mere end 30 år har Scandidact leveret udstyr til faget:

Biologi - og i nyere tid til:

'Natur/teknik'

Derfor er det også helt naturligt at kontakte os, når det drejer sig om indkøb, hvor vi så også har mulighed for at rådgive og komme med forslag, baseret på de mange års erfaring ...

Scandidact

OLDENVEJ 45 · 3490 KVISTGÅRD

TEL: 49 13 93 33 FAX: 49 13 83 85

E-mail: admin@scandidact.dk

